

**ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL
SCIENCES**

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

«Η διαδικασία εκδημοκρατισμού στην Αλβανία: 1991-2019»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ ΜΑΛΑΜΑΤΟΥΛΑ

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Μαρία-Ελένη Κοππά, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Χαρά Καραγιανοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Μαλαματούλα Κωνσταντινίδου, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διδακτορικής διατριβής εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διδακτορικής διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στους αγαπημένους μου γονείς

Ευχαριστίες

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους τους καθηγητές του τμήματός μου για όλα όσα μου δίδαξαν κατά τη διάρκεια των σπουδών και ιδιαιτέρως τον κ. Κ. Υφαντή, στον οποίο και οφείλω την ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας.

Επίσης ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ μέσα από την καρδιά μου, οφείλω στα παιδιά μου Αλεξάνδρα και Παναγιώτη, τα οποία είναι το στήριγμά μου και η κινητήρια δύναμή μου.

Με εκτίμηση
Μαλαματούλα Κωνσταντινίδου

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
Abstract	7
Εισαγωγή	9

Κεφάλαιο πρώτο

Αναδρομή της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης της Αλβανίας από το 1991μέχρι σήμερα	11
Η κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος της Αλβανίας	11
Η πρώτη «δημοκρατική» κυβέρνηση	15
Το Δημοκρατικό Κόμμα στην εξουσία	16
Οι εξελίξεις μετά το δημοψήφισμα	19
Η κατάρρευση των «Πυραμίδων»	20
Η Επάνοδος των Σοσιαλιστών στο πολιτικό προσκήνιο	22
Ο Μπερίσα ξανά στην εξουσία	24
Εποχή Έντι Ράμα	26
Πρόσφατες εξελίξεις	28

Κεφάλαιο δεύτερο

Πολιτειακός μετασχηματισμός	29
Πολιτικοί και πολιτειακοί θεσμοί	30
Ανθρώπινα δικαιώματα	35
Κράτος δικαίου	37
Δικαιοσύνη και ασφάλεια	38
Διαφθορά	40
Το Σύνταγμα	41
Δημόσια Διοίκηση	44

Κεφάλαιο τρίτο

Διαφθορά και εγκληματικότητα	48
-------------------------------------	-----------

Συμπεράσματα

Προτάσεις-εκτιμήσεις

Βιβλιογραφία

Περίληψη

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να παρουσιάσει την πορεία μετάβασης της Αλβανίας από μία ιδιαίτερου τύπου σοσιαλιστική χώρα, απομονωμένης οργανικά από τον ευρωπαϊκό χώρο, μέσα στον οποίο ανήκει γεωγραφικά, σε μία πλουραλιστική κοινωνία, από την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος μέχρι και σήμερα. Η Αλβανία αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση στα Βαλκάνια, καθώς βίωσε για 50 χρόνια το δικτατορικό καθεστώς του Ενβέρ Χότζα και δίχως κανένα προηγούμενο δημοκρατικής παράδοσης, μετά τη λήξη του Ψυχρού πολέμου, αποκήρυξε εξολοκλήρου το προηγούμενο καθεστώς και την ιδεολογία της και στράφηκε σε μια ανασύσταση εκ βάθρων του κράτους, με κατεύθυνση προς μια φιλελεύθερη και καπιταλιστική οργάνωση.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος της εργασίας, γίνεται μία συνοπτική αναδρομή στα ιστορικά γεγονότα κατά την περίοδο του καθεστώτος του Ενβέρ Χότζα, ενώ εστιάζει στην μετα-κομμουνιστική μετεξέλιξη του πολιτικού καθεστώτος της Αλβανίας και την πορεία προς τον εκδημοκρατισμό και την ευρωπαϊκή της ολοκλήρωση. Εξετάζονται οι πολιτικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες οι οποίοι συνέβαλαν στη διαμόρφωση της μέχρι τώρα μετεξέλιξης της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης της χώρας, αναδεικνύοντας τα επιτεύγματα, όσο και τις δυσκολίες -ενδεχομένως και τα «πισωγυρίσματα» που σημειώθηκαν- σ' αυτή τη διαδρομή. Στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά στον πολιτειακό μετασχηματισμό της χώρας και στις μεταρρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν και αφορούσαν τους πολιτικούς και πολιτειακούς θεσμούς του κράτος, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το κράτος δικαίου, τη δημόσια διοίκηση, την ασφάλεια, το οργανωμένο έγκλημα και τη διαφθορά, ενώ καταγράφονται τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις που προέκυψαν από την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων αυτών. Τέλος στο τρίτο μέρος γίνεται εκτενής αναφορά στη διαφθορά και το οργανωμένο έγκλημα, τα οποία κατάφεραν να εισχωρήσουν ακόμη και στα ανώτερα κλιμάκια του πολιτικού και πολιτειακού συστήματος κατά συνέπεια έχουν αποδειχθεί ως ο μεγαλύτερος κίνδυνος για την καθυστέρηση ή ενδεχομένως και την αναίρεση της πραγμάτωσης του κοινωνικο-πολιτικού εγχειρήματος του εκδημοκρατισμού της Αλβανίας.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση των συμπερασμάτων όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους, είτε προχώρησε σε κάποιους τομείς, είτε οπισθοχώρησε σε κάποιους άλλους, η πορεία εκδημοκρατισμού της Αλβανίας, ενώ

επίσης παρουσιάζονται και εκτιμήσεις για τη μετέπειτα εξέλιξη των μεταρρυθμίσεων στην χώρα.

Λέξεις κλειδιά: εκδημοκρατισμός, πολιτικοί και πολιτειακοί θεσμοί, κράτος δικαίου, ανθρώπινα δικαιώματα, δημόσια διοίκηση, ασφάλεια, διαφθορά, οργανωμένο έγκλημα.

Abstract

This paper is attempting to present the transition of Albania from a particular socialistic state, systematically segregated from the European mentality but nevertheless geographically belonging to it, to a pluralist society, an effort lasting from the collapse of the communist regime till this day.

Albania should be considered a Balkan state case study, taking into consideration the establishment of Enver Hotza's totalitarian regime for almost 50 years. Upon the end of the Cold War era and without any precedence of a democratic governmental experience, the country decided to denounce the ideology of the previous regime in total and redirect the state towards a radical re-establishment based on a liberal, capitalistic structure.

In particular, the first part consists of a synoptic flashback in the historic events of the Enver Hotza regime era, focusing on the post-communistic evolution of politics in Albania and the course towards its democratization and Euro-Atlantic integration. Reference is made to the political and socioeconomic influences which contributed to the evolution of the political and economic stages of the country, pinpointing the achievements as well as the obstacles – possibly the setbacks too – in the length of this process. In the second part there is a presentation of the stateside change of the country and the adopted transformations, regarding the political and state institutions, the human rights, the rule of law, the public administration, the security, the organized crime and last but not least the corruption, while there is also a record of the results and the consequences turned up after the implementation of the fore mentioned reforms. The third part is a thorough description of the corruption and organized crime elements which penetrated the political and state institutions at the highest levels, proving themselves to be the biggest risk factors that could delay or even discredit the effort towards the realization of the socio-political project of Albania's democratization.

Finally, the paper completes itself by lining up the conclusions in regards with the factors that helped the Albanian democratization process move on in specific sectors

or back-step from others, followed by an assessment of what the future holds for the reforms that the country has implemented.

Keywords: democratization, political and state institutions, rule of law, humans rights, public sector, security, corruption, organized crime.

Εισαγωγή

Μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, η εγκαθίδρυση της νέας διεθνούς τάξης, με βάση τις αξίες του φιλελεύθερου ιδεαλισμού, επέφερε μια ευφορία στη Δύση διότι δεν είχε μάλλον αντιληφθεί τις ειδικές δυσκολίες τις οποίες θα αντιμετώπιζε. Το πρόγραμμα του φιλελεύθερου ιδεαλισμού, το οποίο η Δύση προσπαθούσε να εφαρμόσει στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης, ώστε να τις ενσωματώσει στο φιλελεύθερο διεθνές σύστημα, περιελάμβανε την εδραίωση της Δημοκρατίας, την προώθηση της ελεύθερης οικονομίας, την ένταξη των ανατολικών οικονομιών στο δυτικό διεθνές οικονομικό σύστημα, όπως και την ενσωμάτωση των κρατών αυτών στο σύστημα συλλογικής ασφάλειας, σε οργανισμούς όπως ΟΗΕ, ΟΑΣΕ και ΝΑΤΟ, καθώς θεωρούσε ότι με τον τρόπο αυτό η μετάβαση, από το παλαιό καθεστώς στο νέο, θα γινόταν με ομαλή διαδικασία και χωρίς να απειληθεί η παγκόσμια ή η ευρωπαϊκή ειρήνη και σταθερότητα. (Παπασωτηρίου, 1994:72)

Η πραγματικότητα εξελίχθηκε τελείως διαφορετικά. Η κυρίαρχη ιδεολογία του κομμουνισμού στις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες και ιδιαίτερα στην Αλβανία, σε ένα τόσο ιδιόμορφο κράτος πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά, δεν ήταν εύκολο να αντιμετωπιστεί ομαλά. Μετά την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην Αλβανία στη δεκαετία του 1990, ξεκίνησε η διαδικασία εκδημοκρατισμού της και οι οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές μεταβολές οι οποίες ακολούθησαν ήταν ιδιαίτερα τραυματικές για τους πολίτες της χώρας, ενώ σε περιόδους έκρυθμης κατάστασης, όπως το 1997 με την κατάρρευση του παράνομου παρατραπεζικού συστήματος-γνωστού ως πυραμίδες, η κυβέρνηση αδυνατούσε να ελέγξει το σύνολο της χώρας για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, με αποτέλεσμα να απειληθούν οι βασικοί κοινωνικοί ιστοί και η κοινωνική συνοχή της χώρας. (Παπασωτηρίου, 1994:78) Η προσπάθεια για τη μετάβαση σε μια πλουραλιστική δημοκρατία και μια οικονομία ελεύθερης αγοράς, δημιούργησε έντονες πολιτικές και κοινωνικές αναταραχές, οι οποίες συνεχίζονται ακόμη και σήμερα.

Όπως κάθε άλλη πρώην κομμουνιστική χώρα, έτσι και η Αλβανία βρέθηκε σε μία μεταβατική φάση, κατά την οποία απαιτούνταν ριζική και γενικευμένη πολιτική, οικονομική και κοινωνική αλλαγή, ώστε να επιτύχει εθνική και περιφερειακή ανάπτυξη και σταθερότητα. Η απουσία κράτους, η υψηλή ανεργία, οι έντονες κοινωνικές αναταραχές, η ραγδαία εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση, η αιφνίδια απελευθέρωση του διασυνοριακού εμπορίου, ο πόλεμος στη γειτονική

Γιουγκοσλαβία, η κυριαρχία του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς, οδήγησαν την Αλβανία σε έντονα φαινόμενα αποσταθεροποίησης. Η χοτζαϊκή εποχή, σφραγίστηκε από ένα καθεστώς βίας και τρομοκρατίας για τους αντιφρονούντες, άκρατης συννομωσιολογίας, παρεμπόδισης της ελεύθερης έκφρασης με το φόβο των διώξεων, το οποίο διατηρήθηκε για περισσότερο από το 40 χρόνια, εγκαθιδρύοντας μια πολιτική κουλτούρα, η οποία γαλούχησε τους κυβερνώντες και το λαό, κατά συνέπεια δύσκολα μπορούσε να μετασχηματιστεί και ακόμη πιο δύσκολα για το πολιτικό σύστημα να καταφέρει να απαγκιστρωθεί από αυτή. Η «κληρονομιά» αυτή εμπότισε το νέο πολιτικό προσωπικό, το οποίο δύσκολα μπορεί να αποστασιοποιηθεί από τις πρακτικές και τα βιώματα του παλαιού καθεστώτος και ενώ, παρότι υπήρξε συνειδητή και σαφής ρήξη με τον κομμουνισμό, η νέα πολιτική εξουσία παραμένει αυταρχική, ελιτίστικη και συγκεντρωτική, ενώ η διαφθορά έχει εισχωρήσει σε κάθε τομέα της δημόσιας ζωής.

Κεφάλαιο πρώτο

Αναδρομή της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης της Αλβανίας από το 1991 μέχρι σήμερα.

Η Αλβανία αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση στον ευρωπαϊκό χώρο, καθώς παρουσιάζει εθνικές, ιστορικές και πολιτειακές ιδιαιτερότητες. Η Αλβανία επί 45 χρόνια ακολουθούσε το δικό της «μοναχικό» μονοπάτι. Το ιδιόμορφο καθεστώς του Ενβέρ Χότζα-πρωθυπουργού και Γραμματέα του Κόμματος Εργασίας της Αλβανίας, το οποίο κυριάρχησε από τη λήξη του Β'ΠΠ μέχρι και το θάνατό του το 1985, οδήγησε σε ταχεία οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο της χώρας και στην ανοικοδόμηση της κατεστραμμένης από τον πόλεμο χώρα. Ωστόσο τα 45 χρόνια της εξουσίας του, η Αλβανία αποτέλεσε την πιο καθυστερημένη χώρα της Ευρώπης, αναφορικά με τις ατομικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά συνάμα και την πιο φτωχή οικονομικά καθώς το 1984, η Αλβανία ήταν η τρίτη φτωχότερη χώρα στον κόσμο, με κατά κεφαλήν εισόδημα 15 δολάρια το μήνα, ενώ κατά τη δεκαετία του '80 βίωσε μια σκληρή απομόνωση, η οποία συνδυαζόμενη και με τις διεθνείς εξελίξεις, οδήγησε στην κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος το 1991 (Αρμακόλας κ.α., 2013:67-69).

Η κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος της Αλβανίας.

Τον Ιανουάριο του 1946 η Αλβανία ανακηρύχθηκε ως Λαϊκή Δημοκρατία. Το Κόμμα Εργασίας της Αλβανίας στελέχωσε όλες τις κυβερνητικές και κρατικές θέσεις με μέλη του. Την άνοιξη του ίδιου χρόνου ψηφίστηκε το νέο Σύνταγμα της χώρας. Ο Ενβέρ Χότζα ανέλαβε τη θέση του πρωθυπουργού, του υπ. Εξωτερικών και Άμυνας και του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού. Τον Ιούλιο της ίδιας χρονιάς η Αλβανία υπέγραψε Συνθήκη φιλίας και συνεργασίας με την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, ενώ εφαρμόστηκε και η συγχώνευση μεταξύ της γιουγκοσλαβικής και της αλβανικής οικονομίας όπως και της στρατιωτικής διοίκησης των δύο χωρών. Το 1948 η Αλβανία διακόπτει τους οικονομικούς δεσμούς της με την Γιουγκοσλαβία και ξεκινά περίοδο στενής οικονομικής συνεργασίας με τη Σοβ. Ένωση. Το Νοέμβριο του 1948 στο πρώτο συνέδριο του κόμματος, το Κομμουνιστικό Κόμμα Αλβανίας, μετονομάζεται σε Κόμμα Εργασίας Αλβανίας. Τον Ιανουάριο του 1949 η χώρα εντάσσεται στην Κομεκόν και εφαρμόζεται το σταλινικό οικονομικό μοντέλο. Η μαρξιστική-λενιστική περίοδος διαρκεί μέχρι το 1961, όταν η

Αλβανία υποστηρίζει την Κίνα κατά την ρωσοκινεζική διαμάχη. Η σύσφιξη των σχέσεων με την μαοϊκή Κίνα και η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων με την Σοβ. Ένωση, και κατά συνέπεια και με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη του ανατολικού μπλοκ, οδηγεί την Αλβανία σε ένα οικονομικό πρόγραμμα αυστηρής λιτότητας, με πλήρη οικονομική και πολιτική στήριξη από την Κίνα. Μετά το θάνατο του Μάο, ο Ενβέρ Χότζα διακόπτει οριστικά τις διμερείς οικονομικές και στρατιωτικές σχέσεις με την Κίνα. Το 1980 ο Χότζα παραδίδει τη σκυτάλη του κόμματος στον Ραμίζ Αλία, ο οποίος αντικαθιστά οριστικά τον Χότζα στην εξουσία τον Απρίλιο του 1985, μετά το θάνατό του. Το 1987 γίνεται η άρση του εμπολέμου με την Ελλάδα και γίνεται προσπάθεια αναθέρμανσης των σχέσεων. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000:16-17)

Το 1989 με μια σειρά ριζοσπαστικών μεταρρυθμίσεων, ο Ρ. Αλία προσπαθεί να αποφύγει τις επιπτώσεις των πολιτικών αλλαγών που σάρωναν τα κομμουνιστικά καθεστώτα της κεντρικής Ευρώπης. Διατηρώντας την υπάρχουσα εσωτερική πολιτική και το σοσιαλιστικό οικονομικό μοντέλο, επιτρέπει δραστηριότητες με ξένες πολυεθνικές εταιρείες για χρηματοδοτήσεις και τεχνολογική βοήθεια, καθώς τα οικονομικά προβλήματα διογκώνονται ακόμη περισσότερο (έλλειψη εξοπλισμού, απαρχαιωμένος εξοπλισμός, έλλειψη ανταλλακτικών, ξηρασία, ακύρωση πολλών εμπορικών συμφωνιών με τα νέα καθεστώτα της ανατ. Ευρώπης) (Pettifer 2000:58). Τον Ιανουάριο του 1990, η Κυβέρνηση βρίσκεται αντιμέτωπη με μεγάλες κινητοποιήσεις, κυρίως στο βόρειο τμήμα της χώρας, οι οποίες απειλούν τη σταθερότητα της χώρας και σηματοδοτούν την αρχή του τέλους για το δικτατορικό καθεστώς. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000: 18)

Μέσα από τις δραματικές εξελίξεις η Λαϊκή Εθνοσυνέλευση παραχωρεί στους Αλβανούς το δικαίωμα να αποκτήσουν διαβατήρια. Το καλοκαίρι του 1990 καθώς δεν έχουν εκδοθεί ακόμη τα διαβατήρια και η υπομονή του λαού εξαντλείται, πολίτες κατεβαίνουν στους δρόμους των Τιράνων διαμαρτυρόμενοι έντονα, λεηλατώντας πρεσβείες και κυβερνητικά κτίρια, ενώ εκατοντάδες διαφεύγουν στην Ιταλία (Biberaj, 2019:50). Ελλείψεις τροφίμων, διακοπές ηλεκτρικού ρεύματος, βανδαλισμοί σχολείων, νοσοκομείων και κυβερνητικών κτιρίων είναι σε καθημερινή βάση. Το φθινόπωρο η κατάσταση επιδεινώνεται περαιτέρω, καθώς ο Αλία και η ηγεσία του Κόμματος Εργασίας προωθούν μεταρρυθμίσεις για την ανανέωση του μονοκομματικού κράτους, προς απογοήτευση κυρίως της ριζοσπαστικής νεολαίας των Τιράνων, που επιζητούσε μια οργανωμένη πολιτική αντιπολίτευση. (Pettifer, 2000: 74-76). Οι ταραχές, πρωτοστατούντων των φοιτητών, εξαπλώθηκαν σε όλη τη

χώρα με τη συμμετοχή περισσότερων κοινωνικών ομάδων, συμπεριλαμβανομένης και της αλβανικής διανοήσης, ενώ το κύμα αναταραχής και διαμαρτυρίας γιγαντώνεται. (Sherman, 2000: 131) Το Δεκέμβριο του '90, η κομματική επιτροπή Τιράνων οργανώνει συνάντηση διανοομένων για να συζητηθούν τα προβλήματα του ιδεολογικού πλουραλισμού. Ο Σαλί Μπερίσα, ο οποίος είχε σταλεί από τον Αλία για να διαπραγματευτεί με τους φοιτητές, αναλαμβάνει επικεφαλής του κόμματος που δημιουργήθηκε από φοιτητές και διανοούμενους, το μετέπειτα Δημοκρατικό Κόμμα. (Biberaj, 2019: 66-70) Τέλη Δεκεμβρίου 15.000 άτομα διαδηλώνουν υπέρ του Δημοκρατικού Κόμματος και εκδίδεται η πρώτη αντιπολιτευτική εφημερίδα. Αρχές του Ιανουαρίου του '91 αρχίζει σταδιακά η διαφυγή εξαθλιωμένων Αλβανών αρχικά στο Μαυροβούνιο και κατόπιν στην Ελλάδα¹ κατά χιλιάδες. (Sherman, 2000: 133)

Οι δυτικές κυβερνήσεις συνειδητοποίησαν τελικά στα τέλη Ιανουαρίου τη σοβαρότητα της κατάστασης. Από φόβο διασάλευσης της κοινωνικής τάξης από ενδεχόμενη ήττα του Κόμματος Εργασίας στις επικείμενες εκλογές, αλλά και τον κίνδυνο στρατιωτικών εξελίξεων, λόγω και της κρίσης στο Κοσσυφοπέδιο, οι δυτικές κυβερνήσεις υποστηρίζουν την κυβέρνηση του Αλία. Αρχές του Φεβρουαρίου, οι εξεγερμένοι απεργοί φοιτητές, απαιτούν παραιτήσεις υπουργών. Η ένταση κορυφώνεται με τη συγκέντρωση στην πλατεία Σκεντέρμπεη, στις 20 Φεβρουαρίου, 100.000 ατόμων μεταξύ των οποίων ήταν εργάτες και ηλικιωμένοι. Ακολουθούν καταστροφές μνημείων του χοτζαϊκού καθεστώτος. Τη διακυβέρνηση της χώρας αναλαμβάνει προεδρικό συμβούλιο υπό τον Αλία. Συγκρούσεις σκληροπυρηνικών ομάδων «Εμβερικών Εθελοντών» με τους αντιφρονούντες συμβαίνουν σε όλες τις πόλεις. Η κινητοποίηση του στρατού δεν καταφέρνει να σταματήσει τους διαδηλωτές. Η έκκληση πατριωτισμού Κόμματος Εργασίας διακόπτει προσωρινά την απεργία πείνας των φοιτητών. Η κατάσταση στην επαρχία παραμένει έκρυθμη. Αρχές Μαρτίου, χιλιάδες άτομα φτάνουν στα λιμάνια του Δυρραχίου, του Σενγκλίν και του Αυλώνα, προσπαθώντας να διαφύγουν στο Μπρίντιζι. Η κυβέρνηση κηρύσσει στρατιωτικό νόμο στο λιμάνι του Δυρραχίου. Στα Τίρανα επαναλειτουργούν οι Πρεσβείες και ξεκινούν και πάλι οι αναταραχές. Οι άνεργοι ελπίζουν να πάρουν βίζα και να εργαστούν στο εξωτερικό. Το πλήθος διαλύεται βίαια. (Pettifer, 2000: 97-106)

¹ Μετά το 1991 ο πληθυσμός της ελληνικής μειονότητας μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό καθώς ένας μεγάλος μέρος αυτής αναγκάστηκε να μεταναστεύσει στην Ελλάδα. (Αρβανιτόπουλος, κ.α. (επιμ.) 2005: 51)

Στην πολιτική σκηνή εμφανίζεται ο Φάτος Νάνο, οικονομολόγος, ηγέτης της μεταρρυθμιστικής πτέρυγας του Κόμματος Εργασίας, προτείνει οικονομικές μεταρρυθμίσεις τύπου Γκορμπατσόφ, επιδεικνύοντας με αυτό τον τρόπο το νέο μεταρρυθμιστικό και μετριοπαθές πρόσωπο του Κόμματος Εργασίας, απέναντι στο Δημοκρατικό Κόμμα και τον Σαλί Μπερίσα που υποσχόταν ευρωπαϊκό μέλλον και ιδιαίτερη σχέση με τις ΗΠΑ. Το Μάρτιο του 1991 η Αλβανία, ζει στον πυρετό των εκλογών. Το Κόμμα Εργασίας έχει ακόμη ερείσματα στον αλβανικό λαό, ενώ το αφήγημα της αντιπολίτευσης στηρίζεται στη μαγευτική εικόνα της Ευρ. Κοινότητας, η οποία λειτουργεί ως το ιδανικό υποκατάστατο του κομμουνιστικού καθεστώτος για την άμεση επίλυση των προβλημάτων της χώρας. Η υποστήριξη των Αμερικανών συνδέεται με την εισδοχή το ΔΝΤ, την Διεθνή Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Αναπτύξεως και την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας για δύο χρόνια. (Pettifer, 2000: 107-112)

Οι εκλογές, παρουσία δυτικών παρατηρητών και του διεθνή Τύπου, εξελίσσονται ομαλά. Το Κόμμα Εργασίας, υποστηριζόμενο κυρίως από τους αγρότες που ανησυχούν για την ιδιωτικοποίηση της γης, κερδίζει τις 169 από τις 250 έδρες, ενώ το Δημοκρατικό Κόμμα επικρατεί στις αστικές περιοχές. Οι έντονες αντικυβερνητικές διαδηλώσεις στη Σκόδρα κατά του αποτελέσματος των εκλογών, προκαλούν την επέμβαση των δυνάμεων ασφάλειας και το θάνατο τεσσάρων ατόμων. Ο Μπερίσα εκμεταλλευόμενος πολιτικά την κατάσταση, αρνείται τη συμμετοχή στην πρώτη συνεδρίαση της Λαϊκής Εθνοσυνέλευσης και σε «κυβέρνηση συνασπισμού εθνικής σωτηρίας». (Pettifer 2000:120-122) Ο Ραμίζ Αλία παραιτείται από τη θέση του γραμματέα του Κόμματος Εργασίας, εκλέγεται πρόεδρος και πρωθυπουργός αναλαμβάνει ο Φ. Νάνο, με τους βουλευτές του Δημοκρατικού Κόμματος να απέχουν από τις διαδικασίες. Το οικονομικό πρόγραμμα του Νάνο², προβλέπει στροφή προς την ελεύθερη αγορά και μεγάλο αριθμό ιδιωτικοποιήσεων. (Biberaj, 2019: 95-99)

Η αντιπολίτευση οξύνει την κατάσταση με μια στείρα, σκληρή και προσβλητική αντιπαράθεση, ζητώντας νέα προσφυγή στις κάλπες. Η κυβέρνηση ανίκανη να χρησιμοποιήσει την κοινοβουλευτική της δύναμη, λόγω των καθολικών κινητοποιήσεων των εργατών, υποχωρεί αποδεχόμενη νέες εκλογές, ενώ το Δημοκρατικό Κόμμα δέχεται να μετάσχει στην μεταβατική κυβέρνηση συνασπισμού μέχρι τη διενέργεια των νέων εκλογών. Στις 4 Ιουνίου η νέα «Κυβέρνηση Εθνικής

² Ο πληθωρισμός είχε ανέβει στο 260% και η ανεργία έφτασε το 70% του εργατικού δυναμικού. (σ. 125)

Ενότητας» με επικεφαλής τον Ίλι Μπούφι, παίρνει ψήφο εμπιστοσύνης. Στις 10 Ιουνίου στο 10^ο Συνέδριο του Κόμματος Εργασίας το κόμμα μετονομάζεται σε Σοσιαλιστικό Κόμμα Αλβανίας, εκλέγει τον Φάτος Νάνο ως Γραμματέα και εκκαθαρίζει την ηγεσία από τους συντηρητικούς. Τον Ιούλιο η μυστική αστυνομία *Σιγκουρίμι* διαλύθηκε και αντικαθίσταται από την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών. (Pettifer, 2000: 124-133)

Οι αντιδράσεις των ανέργων και πεινασμένων πολιτών συνεχίζονται το καλοκαίρι και εντείνονται τον Αύγουστο. Η οικονομική κατάσταση και το διοικητικό χάος δεν βελτιώνεται. Δεκάδες χιλιάδες άτομα προσπαθούν και πάλι να μεταναστεύσουν στην Ιταλία. Η ένταση στη Γιουγκοσλαβία κορυφώνεται, η τάξη στις περιοχές της βόρειας Αλβανίας διαταράσσεται και παρουσιάζονται κρούσματα λεηλασίας. Παρατηρείται μαζική μετανάστευση στις περιοχές γύρω από τις μεγάλες πόλεις για αναζήτηση εργασίας. Επιδεινώνεται η έλλειψη τροφίμων. Η G-24 πρόσφερε ανθρωπιστική βοήθεια ύψους 150 εκ. δολ.³ (Pettifer, 2000:133-136)

Η προσπάθεια διανομής γης σε αγροτικές οικογένειες, αποβαίνει χωρίς αποτέλεσμα. Το Δεκέμβριο στον εορτασμό του εκδημοκρατισμού της χώρας οι πολίτες διαδηλώνουν για τις ελλείψεις τροφίμων και καυσίμων. (Pettifer, 2000:137) Ορμώμενος από την γενικά δυσμενή κατάσταση της χώρας και κυρίως με την εύνοια των ΗΠΑ και την προτίμηση ως μελλοντικού ηγέτη της χώρας, ο πρόεδρος του Δημοκρατικού Κόμματος Σαλί Μπερίσα, υποστηρίζει ότι τα βίαια επεισόδια υποδαυλίζονται από τους σοσιαλιστές και αποσύρει τη στήριξή του στην κυβέρνηση συνασπισμού.

Η πρώτη «δημοκρατική» κυβέρνηση

Στις αρχές του 1992, ο Αλία διορίζει νέο πρωθυπουργό τον Βίλσον Αχμέτι, και προκηρύσσει εκλογές για τις 22 Μαρτίου. Το χειμώνα του 1991-'92 νερό, ρεύμα και καύσιμα δεν υπάρχουν, ωστόσο το διεθνές ενδιαφέρον έχει στραφεί στο θέμα της

³ Η Ομάδα των Είκοσι τεσσάρων Βιομηχανικών Κρατών στις Βρυξέλλες (G-24) το Σεπτέμβριο του '91, συγκέντρωσε το ποσό των 150 εκ. δολ. ως επείγουσα βοήθεια, η οποία θα δινόταν στην Αλβανία διά μέσου της Ιταλίας και θα διανέμονταν με ιταλικά μέσα από 500 Ιταλούς στρατιώτες. Σ' αυτήν συμπεριλαμβάνονταν και ιατρική περίθαλψη (Pettifer, 2000:110). Ωστόσο τα τρόφιμα και τα είδη βοήθειας που έφταναν ιδίως από την Ιταλία, αποθηκεύονταν στις κρατικές αποθήκες, αλλά σε λίγες ώρες εξαφανίζονταν τα πάντα, καθώς οι συμμορίες στους δρόμους και οι διεφθαρμένοι και κακοπληρωμένοι αστυνομικοί έκλεβαν τις προμήθειες, όπως το ίδιο γινόταν από τους κατά τόπους επικεφαλής κομμουνιστές που είχαν την ευθύνη της διανομής των αγαθών. (Sherman, 2000:123)

Γιουγκοσλαβίας. Οι φρικτές συνθήκες διαβίωσης των Αλβανών παραμένουν άγνωστες. (Pettifer, 2000:140)

Η προεκλογική εκστρατεία του Δημοκρατικού Κόμματος επικεντρώνεται στην εκδίωξη του κομμουνισμού από την ηγεσία της χώρας και στην Ε.Ε. για το μεταναστευτικό θέμα. Οι σοσιαλιστές του Αλία, υπόσχονται εξομάλυνση της μετάβασης στο καπιταλιστικό σύστημα μέσω κοινωνικών παροχών. Στην εκλογική διαδικασία συμμετέχουν νέα κόμματα. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Αλβανίας, ιδεολογίας Ενβέρ Χότζα. Το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα του οποίου ο ηγέτης είχε κατέβει με το Κόμμα Εργασίας στις προηγούμενες εκλογές. Το κόμμα της Ομόνοιας, της Ελληνικής μειονότητας και το κόμμα Πρέσπα της βορειομακεδονικής μειονότητας, που κατεβαίνουν με την Ένωση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. (Pettifer 2000:142-145)

Το Δημοκρατικό Κόμμα υποστηρίζεται οικονομικά και πολιτικά τις ΗΠΑ⁴ Στις εκλογές της 22ας Μαρτίου θριαμβεύει με ποσοστό 62% των ψήφων⁵, ενώ το Σοσιαλιστικό Κόμμα και το Κομμουνιστικό Κόμμα συγκεντρώνουν αντίστοιχα το 25% και το 2%. Στο δεύτερο γύρο των εκλογών, στις 29 Μαρτίου, το Δημοκρατικό Κόμμα κερδίζει και τις υπόλοιπες 11 έδρες, φτάνοντας στις 92 από τις 140 της Βουλής. (Biberaj, 2019: 128-131) Ο Φάτος Νάνο, πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος, αποδίδει την ήττα στην ευρωπαϊκή τάση προς τη δεξιά. Στις 4 Απριλίου, ο Ραμίζ Αλία παραιτείται και αναλαμβάνει ο Μπερίσα πρόεδρος της Αλβανικής Δημοκρατίας και ο Αλεξάντερ Μέξι πρωθυπουργός, 53 ετών, χωρίς προηγούμενη πολιτική πείρα, όπως και η πλειονότητα των νέων μελών της κυβέρνησης. (Biberaj, 2019: 139-142) Το εκλογικό αποτέλεσμα δεν αλλάζει σε τίποτα τη στάση των ξένων δυνάμεων απέναντι στην Αλβανία. Παράλληλα ξεκινά και η εφαρμογή της σκληρής πολιτικής του Μπερίσα εναντίον των κομμουνιστών, με διώξεις και κατασχέσεις περιουσίας του κόμματος και των στελεχών του. (Pettifer 2000: 153)

Το Δημοκρατικό Κόμμα στην εξουσία

Τα μέτρα του Μπερίσα, φαινομενικά φιλελεύθερα και μεταρρυθμιστικά, είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της βοήθειας από το εξωτερικό, χωρίς όμως να διαμορφωθεί κάποια επενδυτική τάση, ενώ το σοκ που υπέστη η κοινωνία από την

⁴ Παρουσία του αμερικανού πρέσβη Γουίλιαμ Ρίερσον, στις προεκλογικές συγκεντρώσεις του Σαλί Μπερίσα με την υπόσχεση βοήθειας από την Αμερική στο Pettifer, 2000:147.

⁵ Η συμμετοχή στις εκλογές έφτασε το 90,35%.

διαμόρφωση των τιμών των αγαθών, σύμφωνα με τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς⁶, τον «ξαφνικό θάνατο» για την εξάλειψη δημόσιων δαπανών πολλών προβληματικών βιομηχανιών, δημιούργησαν προβλήματα στους καταναλωτές και οδήγησαν χιλιάδες νέους οικονομικούς πρόσφυγες προς την Ιταλία (Sherman, 2000: 164). Ο νόμος περί ιδιωτικοποιήσεων προκάλεσε συγκρούσεις, καθώς η νέα τάξη ιδιοκτητών αντιμετώπιζε δικαστικές διεκδικήσεις από τις προπολεμικές ιδιοκτήτριες οικογένειες. (Pettifer, 2000: 152,373) Αρχές του 1993 ξεκινούν παρατεταμένες απεργίες και διαδηλώσεις σε όλη τη χώρα από δυσαρεστημένους πολίτες. Ο πρόεδρος αντιμετωπίζει την εσωτερική πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζοφερή πραγματικότητα. Οι καλοί δείκτες οικονομικής ανάπτυξης⁷ και νομισματικής σταθερότητας συμβάλλουν ώστε να θεωρείται αποτελεσματικός ο Μπερίσα. Το 1992 υποβάλλεται αίτημα ένταξης στο NATO. (Pettifer, 2000:371-372, Sherman, 2000:166)

Στις 6 Απριλίου, γίνεται ανασχηματισμός της Κυβέρνησης και αρχίζει μια εκτεταμένη αντεκδίκηση κατά πρώην μελών του Κόμματος Εργασίας, με την κρατική τηλεόραση να αποκαλύπτει συνεχώς κρυφές παράνομες δραστηριότητες, αποπροσανατολίζοντας τους πολίτες από τα πραγματικά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της χώρας. Στις 15 Μαΐου το Σοσιαλιστικό Κόμμα οργανώνει διαδήλωση στην κεντρική πλατεία του Μπεράτι με τη συμμετοχή χιλιάδων Αλβανών, για τα αντιδημοκρατικά και καταπιεστικά μέτρα της κυβέρνησης, υπό την στενή επίβλεψη της αστυνομίας. Στις αρχές του καλοκαιριού του '93 η αντιπολίτευση επικρίνει την Κυβέρνηση για την καθυστέρηση κατάρτισης νέου συντάγματος, καθώς το πρώτο είχε απορριφθεί το Κοινοβούλιο, διότι ενίσχυε την επιρροή του Προέδρου σε διορισμούς υπουργών, πρεσβευτών και δικαστών και απαγόρευε τις δημόσιες συγκεντρώσεις χωρίς την άδεια της κυβέρνησης ενώ της έδινε το δικαίωμα να σταματά τις έρευνες διαφθοράς μελών της. (Pettifer, 2000:378-379, 419)

Στις δημοτικές εκλογικές του Αυγούστου, το Δημοκρατικό Κόμμα χάνει τη μισή του δύναμη, λόγω των σκληρών οικονομικών μεταρρυθμίσεων και της συγκέντρωσης των εξουσιών στον Μπερίσα. Το Σεπτέμβριο του '92, ιδρύεται το κεντροδεξιό κόμμα της Δημοκρατικής Συμμαχίας, με επικεφαλής τους Νεριτάν

⁶ Αύξηση της τιμής του ψωμιού από τα 5 λεκ (για 45 χρόνια) στα 25, με μέσο ημερομίσθιο 35λεκ και 30.000 εργαζόμενους που έπαιρναν το 80% ημερομισθίου, στο Pettifer, 2000:154.

⁷ Παρότι οι δείκτες της οικονομίας ήταν βασισμένοι στην παραβίαση των κυρώσεων κατά της πρώην Γιουγκοσλαβίας, αλλά και στο εμπόριο όπλων και ναρκωτικών, στο Pettifer, 2000:392.

Τσέκα και Σαχίν Καντερέ. Η υποστήριξη των πολιτών προς τον Μπερίσα από τον Απρίλιο του 1992 έως και το 1994 κυμαίνεται στο 25-35%. (Pettifer, 2000:158, 159, 398)

Ο Μπερίσα συνεχίζει να έχει ισχυρή υποστήριξη από τις ΗΠΑ και ευνοϊκή στάση από την Ευρώπη. Η οικονομία δείχνει σημάδια ανάκαμψης και ο εκτοξευμένος πληθωρισμός πέφτει κάτω από το 10%. Το νομοθετικό έργο της κυβέρνησης που οδήγησε στην αντικατάσταση των νόμων της κομμουνιστικής περιόδου και τη δρομολόγηση πορείας προς την ελεύθερη αγορά, την ιδιωτικοποίηση, την αποκομματικοποίηση της δημόσιας διοίκησης, την πλουραλιστική δημοκρατία, ανεξάρτητα με το βαθμό υλοποίησής τους, ανάγονται στα θετικά της διακυβέρνησης του Δημοκρατικού Κόμματος. Ωστόσο γρήγορα διαπιστώνουν, πολίτες και δυτικοί, ότι η εξουσία έχει συγκεντρωθεί στα χέρια του αδιάλλακτου και αυταρχικού Μπερίσα. (Pettifer, 2000:432)

Από το 1994, οι αντιδημοκρατικές μέθοδοι διακυβέρνησης του Μπερίσα εντάθηκαν και η πολιτική εγκληματικότητα, ενέτειναν την αστάθεια. Η δολοφονία οπαδού της Δημοκρατικής Συμμαχίας μετά από συγκέντρωση του κόμματος στην Σκόδρα-πόλη σημαντικό πολιτικό βαρόμετρο, θεωρήθηκε ως «η πρώτη δημόσια πράξη πολιτικής τρομοκρατίας στην Αλβανία μετά την πτώση του κομμουνισμού». Μέλη των αντιπολιτευόμενων ομάδων, αλλά και δημοσιογράφοι της αντιπολίτευσης ανησυχούσαν για την ασφάλειά τους⁸. Οπλισμένοι μπράβοι τρομοκρατούσαν στελέχη της αντιπολίτευσης. Οι πολιτικές συγκεντρώσεις των αντιπολιτευόμενων κομμάτων απαγορεύτηκαν. Συνεχίστηκαν οι επιθέσεις εναντίον του Τύπου, οι συλλήψεις διαφωνούντων⁹, ηγετικών στελεχών του Κόμματος Εργασίας¹⁰, μεταξύ αυτών και ο πρώην Πρωθυπουργός και ηγέτης της αντιπολίτευσης Φάτος Νάνο. (Pettifer, 2000: 400, 401, 406, 410)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλες ξένες κυβερνήσεις είχαν ενημερωθεί από Διεθνείς Οργανισμούς και τη Διεθνή Αμνηστία για την έλλειψη δημοκρατίας. Η ελληνική κυβέρνηση διαμαρτυρόταν για την καταπάτηση των δικαιωμάτων της

⁸ Αρχισυντάκτης εφημερίδας της Δημοκρατικής Συμμαχίας, καθώς και βουλευτές του κόμματος δέχθηκαν επίθεση και κακοποιήθηκαν από άγνωστους άνδρες, στο Pettifer, 2000: 405.

⁹ Το Φεβρουάριο του '94 καταδικάστηκε σε 18 μήνες φυλάκισης ο δημοσιογράφος της ανεξάρτητης εφημερίδας Koha Jone, Μάρτιν Λέκα με την κατηγορία αποκάλυψης στρατιωτικών απορρήτων, όταν έγραψε την πληροφορία ότι θα απαγορευόταν στους αξιωματικούς που υπηρετούν στα Τίρανα να σπλοφορούν εν ώρα υπηρεσίας.

¹⁰ Εκτός από τον πρώην πρόεδρο Ρ. Αλία, καταδικάστηκαν και φυλακίστηκαν τα πρώην μέλη του Πολιτικού Γραφείου: Α. Τσαρτσάνι, Μ. Μυφτίου, Χ. Ισάι, Σ. Στεφάνι, Π. Μίσκα, Μ. Ασλάνι, Λ. Τσούκο, Κ. Μιχάλι, Χ. Τσελίκου, Φ. Τσάμι, Μπ. Μπεκτέσι.

μειονότητας μετά τη σύλληψη των στελεχών της «Ομόνοιας» και τα ζητήματα με την Αλβανική Ορθόδοξη Εκκλησία. Η Κυβέρνηση για κατορθώσει την ένταξή της στο Συμβούλιο της Ευρώπης, συνέταξε το νέο Σύνταγμα. Καθώς δεν μπορούσε να εξασφαλίσει τους ψήφους που απαιτούνταν από τη Βουλή για την έγκρισή του, εξέδωσε διάταγμα για δημοψήφισμα, στο οποίο αποτυπώθηκε η γενικευμένη δυσaréσκεια με ποσοστό 55% κατά και μόλις 40% υπέρ. Η αντιπολίτευση ζήτησε την παραίτηση του Μπερίσα και άμεσες εκλογές¹¹. (Pettifer, 2000: 399, 421-422)

Οι εξελίξεις μετά το δημοψήφισμα

Στις αρχές του 1995 παρουσιάστηκε ρήξη στο Δημοκρατικό Κόμμα λόγω της αυταρχικής πολιτικής του Μπερίσα. Διαγράφονται σημαντικά στελέχη και καθαιρείται ο πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου Ζεφ Μπρόζι, λόγω επικριτικής στάσης απέναντι στην Κυβέρνηση. (Sherman, 2000: 201) Η Αλβανία, σύμφωνα με δημοσίευμα της Guardian, «είχε καταντήσει μία χώρα οργανωμένης ανοργανωσιάς - όπου καθένας κοίταζε τον εαυτό του» και όπως σχολίασε και ένας παρατηρητής «η Αλβανία ζει μια έκρηξη οικονομικής δραστηριότητας -αλλά χωρίς ηθικές αρχές ή συλλογική συνείδηση».¹² Η ανοικοδόμηση στα προάστια ήταν μεγάλη, αλλά γύρω από τα σύνορα της πόλης φτιάχτηκαν άναρχα παραγκουπόλεις από άτομα που αναζητούσαν εργασία για να ξεφύγουν από τη φτώχεια. (Pettifer, 2000: 431, 433)

Η προεκλογική εκστρατεία για τις εκλογές του Μαΐου του 1996, άρχισε το καλοκαίρι του 1995. Το Δημοκρατικό Κόμμα, προσπάθησε μέσω της πολιτικής δίωξης των αντιπάλων, την εκκαθάριση του κόμματος από πρώην στελέχη του Εργατικού Κόμματος, το νομοθετημένο αποκλεισμό των μικρότερων κομμάτων από την ψηφοφορία, τη δημιουργία διοικητικής μονάδας της Νομαρχίας, να επηρεάσει το αποτέλεσμα των εκλογών (Biberaj, 2019: 290). Οι σχέσεις της χώρας με τις ΗΠΑ, λόγω των παραχωρήσεων προς το NATO και την ειρηνευτική συμφωνία του Ντέιτον, ήταν καλές, ωστόσο οι ΗΠΑ ανησυχούσαν για θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. (Pettifer, 2000: 447)

Το Σοσιαλιστικό Κόμμα ξεκίνησε τον προεκλογικό του αγώνα με επικεφαλής στη θέση του φυλακισμένου Φ. Νάνο, τον Ναμίκ Ντόκλε, προσπαθώντας να δείξει ένα ενωτικό πρόσωπο και να τονιστεί ότι τα στελέχη του δεν είχαν σχέση με το προηγούμενο κομμουνιστικό καθεστώς και δεν είχαν συνεργαστεί με την πρώην

¹¹ Οι οποίες επρόκειτο να γίνουν τον Απρίλιο του '96.

¹² Guardian International, 25 Ιουνίου 1995, σελ. 15

Σιγκουρίμι. Την ίδια προσπάθεια κατέβαλε και το Δημοκρατικό Κόμμα, για το οποίο ήταν γνωστό ότι συμπεριελάμβανε στα στελέχη του πρώην πράκτορες της μυστικής υπηρεσίας *Σιγκουρίμι*. Το Φθινόπωρο του '95 ξεκίνησε εκκαθάριση στο κόμμα, με την αντικατάσταση του 90% των περιφερειακών στελεχών, εκδιώκοντας συνολικά το 50% των μελών του. (Pettifer, 2000: 449)

Η αντιπολίτευση μπούκοτάρισε την εκλογική διαδικασία της 25^{ης} Μαΐου, κατηγορώντας την κυβέρνηση για βία και νοθεία, ενώ ζήτησε επαναληπτικές εκλογές. Το Δημοκρατικό Κόμμα κέρδισε τις 95 από τις 115 έδρες του πρώτου γύρου με ποσοστό 67,8% και με το Σοσιαλιστικό Κόμμα να καταλαμβάνει 5 έδρες και το Κόμμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων 2. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν κατέλαβε τις έδρες και κατήγγειλε «μεγάλης έκτασης νοθεία και τρομοκρατία». Μέλη και στελέχη της αντιπολίτευσης κατέβηκαν σε διαμαρτυρία σε πολλές πόλεις, με την αστυνομία να επιβάλλεται ασκώντας βία. Ο ΟΑΣΕ επιβεβαίωσε τις ατασθαλίες και κάλεσε τα κόμματα να πράξουν προς όφελος της δημοκρατικής σταθερότητας¹³. Ο Μπερίσα αρνείται να προκηρύξει εκλογές κατηγορώντας την Αντιπολίτευση για συνωμοτική πρακτική. (Biberaj, 2019: 297-298)

Ολοκληρωτική κυριαρχία στην Κυβέρνηση του Μπερίσα, με τον Αλεξάντερ Μέξι, τύποις πρωθυπουργό, καθώς περιβαλλόταν από πρόσωπα που ανήκαν στην στενή ομάδα του προέδρου.¹⁴ Το Κοινοβούλιο ελέγχεται απόλυτα από τον Μπερίσα, όπως και η Αστυνομία, η Δικαιοσύνη και τα ΜΜΕ. Οι εκλογές της 26^{ης} Μαΐου, ήταν μια οπισθοδρόμηση. Η διεθνής κοινότητα άρχισε να αντιλαμβάνεται την πραγματική κατάσταση στην Αλβανία και να διαπιστώνει ότι η πορεία προς τον εκδημοκρατισμό ήταν σε αντίθετη κατεύθυνση. Η διαμορφωμένη εικόνα τα προηγούμενα χρόνια της Αλβανίας ως μία χώρα που οδεύει προς τη δημοκρατία και την πρόοδο, αμαυρώθηκε από τη βία της αστυνομίας και των παραστρατιωτικών και τη νοθεία των εκλογών. (Pettifer, 2000: 463)

Η κατάρρευση των «Πυραμίδων»

Η μετακομμουνιστική κυβέρνηση του Μπερίσα, δεν κατάφερε να οικοδομήσει μια δημοκρατική χώρα, αλλά παρουσίασε μια αδιάλλακτη και αντιπλουραλιστική νοοτροπία, με αλληπάλληλα κρούσματα διαφθοράς σε όλες τις

¹³ ΟΑΣΕ, Παρατηρητές των Αλβανικών εκλογών, Βαρσοβία 11 Ιουλίου 1996.

¹⁴ Δημοσίευμα εφημερίδας Zeri-i-Popullit, 12 Ιουλίου 1996.

δομές του κράτους, αλλά και της κοινωνίας. Μια κοινωνία η οποία κλήθηκε να αντιμετωπίσει ένα αναπάντεχο σοκ και την οποία έκαναν να πιστέψει ότι ως δια μαγείας θα κατάφερνε να πλουτίσει. Τα επενδυτικά προγράμματα «πυραμίδων», εξαπλώθηκαν σε όλη τη χώρα. Η επένδυση υποσχόταν εγγυημένο υψηλό ποσοστό κέρδους σε μικρό χρονικό διάστημα, ενώ συνεχώς εισαγόταν στο σύστημα νέα στρώματα επενδυτών. Μέσω των εμβασμάτων από τους οικονομικούς μετανάστες του εξωτερικού και την ξένη οικονομική ενίσχυση, εμφανίστηκε μια νέα κοινωνική τάξη η οποία διέθετε εισόδημα. (Sherman, 2000:244) Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα οι άνθρωποι επένδυσαν και τις λιγοστές τους αποταμιεύσεις, ενώ κάποιοι πούλησαν σπίτια, ζώα, κοσμήματα για να συμμετάσχουν στις «πυραμίδες». Με την κατάρρευση κάποιων μικρών «πυραμίδων» το Δεκέμβριο του '96, οι επενδυτές άρχισαν να αποσύρουν τα χρήματά τους, με αποτέλεσμα την κατάρρευση του συστήματος μέσα σε λίγες μόνο εβδομάδες. Όταν στις 15 Ιανουαρίου του '97 κατάρρευσε και η μεγαλύτερη «πυραμίδα» *Σούντια* στα Τίρανα, οι διαδηλώσεις ήταν μαζικές και βίαιες. Οι ανεξέλεγκτες αναταραχές εξαπλώθηκαν σε όλη τη χώρα. Ο Αυλώνας και οι Αγ. Σαράντα καταλήφθηκαν από διαμαρτυρόμενους και έγιναν τα κέντρα της επαναστατικής κίνησης εναντίον του Μπερίσα. (Biberaj , 2019: 202-203, 321-326)

Το Φεβρουάριο του '97, η εξέγερση εξαπλώνεται και σε όλες τις πόλεις του νότου. Οι διαδηλωτές στον Αυλώνα άρχισαν να οπλοφορούν και η αστυνομία να πυροβολεί. Η κηδεία του πρώτου θύματος μετατράπηκε σε γιγαντιαία αντικυβερνητική διαδήλωση. Κρατικές αποθήκες, αστυνομικά τμήματα λεηλατήθηκαν και πυρπολήθηκαν. Αστυνομικοί αφοπλίστηκαν. Ωστόσο τα σενάρια συνομοσιολογίας από την κυβέρνηση φουντώνουν και κηρύσσεται κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Κινητοποιείται ο στρατός για ανάκτηση ελέγχου των εξεγερμένων πόλεων. (Pettifer 2000: 13, 19) Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία σκοτώθηκαν περίπου 1.600 άτομα. Στις 2 Μαρτίου ο Α. Μέξι παραιτείται, ο Μπερίσα επανεκλέγεται πρόεδρος, παίρνοντας μέτρα απαγόρευσης κυκλοφορίας και λογοκρισίας του Τύπου (Sherman, 2000: 247-248) Εκδηλώνεται νέο κύμα προσφύγων¹⁵ προς την Ελλάδα και την Ιταλία (Cviiic, 1991:53-54). Για την αποτροπή κινητοποιείται η αστυνομία στην Ιταλία και ο ελληνικός στρατός αναλαμβάνει τη φύλαξη των ελληνοαλβανικών συνόρων (Biberaj , 2019: 327-329). Ο Μπερίσα για

¹⁵ Μεταξύ 15 και 18 Μαρτίου, περί τους 6.000 έφτασαν στην περιοχή του Μπρίντζι.

πρώτη φορά εισπράττει την αποδοκιμασία από ΗΠΑ και Ευρώπη. (Παπασωτηρίου, 1994: 61-71)

Ανυποχώρητη ωστόσο η κυβέρνηση καταλαμβάνει τους Αγ. Σαράντα μετά από βομβαρδισμό του μειονοτικού χωριού Δέλβινο. Μετά από λίγες ημέρες η πόλη ανακαταλαμβάνεται από τους εξεγερμένους και το στρατόπεδο της περιοχής λεηλατείται. Στις 8 Μαρτίου καταλαμβάνεται και το Αργυρόκαστρο, πόλη πέρα από τα όρια του νότου. Ακολουθεί το Ελμπασάν, ενώ στα Τίρανα έχει συγκεντρωθεί μεγάλη δύναμη ενόπλων από το βορρά για την προστασία του Μπερίσα. Οι ξένοι εγκαταλείπουν την Αλβανία. Οπλισμένοι διαδηλωτές εισβάλουν στις φυλακές και απελευθερώνουν κατάδικους μεταξύ των οποίων και τον Φάτος Νάνο¹⁶. Η κυβέρνηση Μπερίσα αναγκάζεται να σχηματιστεί κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας και να προκηρύξει νέες εκλογές για τον Ιούνιο του 1997. (Pettifer, 2000: 25, 37-38, 39 και Sherman, 2000: 247)

Η επάνοδος των Σοσιαλιστών στο πολιτικό προσκήνιο

Συστήνεται Κυβέρνηση Εθνικής Συμφιλίωσης, υπό την ηγεσία του Σοσιαλιστικού Κόμματος, με πρωθυπουργό τον Μπασκίμ Φίνο. Ο Μπερίσα διατηρεί τη θέση του και κόμμα του αναλαμβάνει το Υπουργείο Δημόσιας (Αστυνομία και ΕΥΠ) Biberaj , 2019: 329-331, 340). Στις 19 Μαρτίου, ο Φίνο κάνει έκκληση στη Δύση για ανθρωπιστική βοήθεια, καθώς τα αποθέματα σε τρόφιμα έχουν σχεδόν εξαντληθεί. Η Ευρώπη ανταποκρίνεται με την επισιτιστική επιχείρηση «ALBA». (Pettifer, 2000:71) Το NATO αρνείται στον Μπερίσα την αποστολή στρατιωτικής δύναμης. Στις 15 Απριλίου πολυεθνική δύναμη του ΟΑΣΕ αναλαμβάνει την αποκατάσταση της τάξης, ενώ 15.000 Αλβανοί φεύγουν στην Ιταλία. Ο Μπερίσα υπονομεύει τις προσπάθειες της Κυβέρνησης για ανασυγκρότηση των κρατικών υπηρεσιών και θεσμών, ιδιαίτερα του Στρατού και των Δυνάμεων Ασφάλειας, τις οποίες ελέγχει. Κλίμα τρομοκρατίας από συμμορίες που τρομοκρατούν το λαό, οργανώνουν απαγωγές και δολοφονίες. Μέχρι τις εκλογές του Ιουλίου έχουν χάσει τη ζωή τους 2.000 άτομα. Η οικονομία έχει παραλύσει. Συνεχίζεται η αθρόα μετανάστευση πολιτών. Τον Ιούλιο το αλβανικό Κοινοβούλιο ανακαλεί την κατάσταση έκτακτης ανάγκης, η οποία είχε επιβληθεί στη χώρα στις αρχές Μάρτη από τον τότε Πρόεδρο, Σαλί Μπερίσα. (Biberaj , 2019: 326, 498)

¹⁶ Ο Φάτος Νάνο απελευθερώθηκε το Μάρτιο του 1997, όταν ξεσηκώθηκε ο λαός, στο Sherman, 2000: 202.

Στις εκλογές της 29^{ης} Ιουνίου, επικρατεί με ποσοστό 70% το Σοσιαλιστικό Κόμμα υποστηριζόμενο από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, το Κόμμα της Δημοκρατικής Συμμαχίας, το Αγροτικό Κόμμα και το Κόμμα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Καταλαμβάνει 73 από τις 115 έδρες. Ο Μπερίσα παραιτείται, μη αναγνωρίζοντας το νέο πρόεδρο Ρετζέπ Μεϊντάνι, ούτε και τη νέα κυβέρνηση του Φ. Νάνο¹⁷. Το κόμμα του μποϋκοτάρει τις διαδικασίες της Βουλής και το δημοψήφισμα για το νέο Σύνταγμα του 1998. Το σύνταγμα εγκρίνεται από το λαό με ποσοστό με που ξεπερνά το 90%. Ο Μπερίσα δεν αποδέχεται το εκλογικό αποτέλεσμα και καλεί τους κατοίκους των Τιράνων να διαδηλώσουν στους δρόμους της πρωτεύουσας για να "καταγγείλουν τα μεθοδευμένα αποτελέσματα" του συνταγματικού δημοψηφίσματος (Biberaj , 2019: 335-336)

Στις 12 Σεπτεμβρίου του '98 δολοφονείται ο πρώην βουλευτής του Δημοκρατικού Κόμματος ο Αζέμ Χαϊντάρι και το Δημοκρατικό Κόμμα κατηγορεί τον Φ. Νάτο, ως υποκινητή και διοργανωτή της δολοφονίας¹⁸. Στις 14 Σεπτεμβρίου την ημέρα της κηδείας του Χαϊντάρι, ομάδα ένοπλων διαδηλωτών εισέρχεται στα κυβερνητικά κτίρια προκαλώντας καταστροφές, ενώ καταλαμβάνονται και άλλα υπουργεία και η Κρατική Τηλεόραση. Η Κυβέρνηση για να αποφύγει το αιματοκύλισμα, παρέμεινε αμέτοχη. Οι πολίτες και η Διεθνής Κοινότητα αρνούνται να υποστηρίξουν το «πραξικόπημα» και η απόπειρα αποτυγχάνει. Τον Οκτώβριο ο Φάτος Νάτο παραιτείται από την πρωθυπουργία και την αρχηγία του κόμματος και αναλαμβάνει ο Παντελή Μάικο.

Η νέα κυβέρνηση αρχές του 1999 έχει να αντιμετωπίσει την άσχημη κατάσταση στο Κόσοβο και τους 800.000 και πλέον κοσοβάρους πρόσφυγες, λόγω των βομβαρδισμών του ΝΑΤΟ στη Σερβία. Μετά τον τερματισμό της κρίσης, το Δημοκρατικό Κόμμα επιστρέφει στο Κοινοβούλιο συνεχίζοντας ωστόσο την ρεβανσιστική τακτική, ενώ η χώρα αντιμετωπίζει τεράστια οικονομικά προβλήματα και την καταστροφή των υποδομών. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000: 22). Τον Οκτώβριο του '99, ο Π. Μάικο χάνει την προεδρία του κόμματος και αναλαμβάνει πρωθυπουργός ο Ιλίρ Μέτα¹⁹. Κατά τη διάρκεια της θητείας του, σημειώθηκε ελάχιστη πρόοδος στην καταπολέμηση των προβλημάτων της Αλβανίας όσον αφορά το έγκλημα, τη

¹⁷ Την χαρακτήριζε ως «κυβέρνηση των καλάσνικοφ», κατηγορώντας τους βουλευτές της κυβέρνησης ότι εκλέχτηκαν με τη δύναμη των όπλων των εξεγερμένων.

¹⁸ Έγιναν ανακρίσεις για την υπόθεση χωρίς να μέλη του Δημοκρατικού Κόμματος να προσέλθουν να καταθέσουν, ενώ συνέδραμαν και εισαγγελείς από την Ε.Ε. χωρίς όμως να ανακαλύψουν τους υπαίτιους.

¹⁹ Ο 30χρονος Μέτα γίνεται ο νεότερος πρωθυπουργός της Ευρώπης.

διαφθορά και τη φτώχεια. Την προεδρία του κόμματος αναλαμβάνει και πάλι ο Φάτος Νάνο. Η αντιπαλότητα μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων συνεχίζεται. Οι προτεραιότητες της Κυβέρνησης περιλαμβάνουν την πολιτική σταθερότητα και τον εκσυγχρονισμό των πολιτικών κομμάτων, την υιοθέτηση των ευρωπαϊκών κοινοβουλευτικών και θεσμικών προτύπων και κυρίως την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση της χώρας. Τον Ιανουάριο του 2001, η Αλβανία αποκαθιστά τις διπλωματικές σχέσεις με τη Γιουγκοσλαβία που είχαν διακοπεί λόγω της κρίσης στο Κόσοβο το 1999. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000: 23)

Ο Μεϊντάνι δεν στηρίχθηκε από το κόμμα του για την επανεκλογή του, καθώς ο πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος, Φ. Νάνο και πρωθυπουργός για τέταρτη φορά, σε μια σπάνια στιγμή συνεργασίας του κυβερνώντος κόμματος με την αντιπολίτευση, συμφωνεί να υποστηρίξει την υποψηφιότητα του Άλφρεντ Μοϊσίου, τον οποίο πρότεινε ο Μπερίσα. Ο Μοϊσίου, πρώην αναπλ. Άμυνας εκλέγεται στις 24 Ιουνίου του 2002. Τον Ιανουάριο του 2003 Αλβανία και Ε.Ε. ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης για την μελλοντική ένταξη της χώρας στην ένωση.

Ο Μπερίσα ξανά στην εξουσία

Το Δημοκρατικό κόμμα επιστρέφει στην εξουσία το 2005, μετά από δίμηνη εκλογική μάχη. Ο Μοϊσίου συγκρούεται επανειλημμένος με τον Πρωθυπουργό Μπερίσα, ο οποίος ακυρώνει πολλούς ψηφισμένους νόμους από το Κοινοβούλιο. Τον Οκτώβριο του 2006 ακυρώνει την απόλυση του Γενικού Εισαγγελέα Θεοντόρι Σολάκου, τον οποίο οι δημοκρατικοί κατηγόρησαν για αποτυχία στη δίωξη υποθέσεων μεγάλης διαφθοράς όπως και ότι είχε σχέσεις με εγκληματικές ομάδες, στάση που τον οδήγησε σε ρήξη με υψηλά πολιτειακά και πολιτικά στελέχη (Wolchik, 2014: 410). Η πολιτική καριέρα έληξε τον Ιούλιο του 2007, όταν το Σοσιαλιστικό Κόμμα επέλεξε δικό του πρόεδρο. Τον Ιούνιο του 2006 η Αλβανία υπογράφει με την Ε.Ε. τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης. Στην εκλογική αναμέτρηση του 2005 επικρατεί ο Μπερίσα, ο Νάνο παραιτείται από τη θέση του προέδρου του κόμματος και αρχίζει καμπάνια για να εκλεγεί πρόεδρος. Ο Μπερίσα έπρεπε να συνεργαστεί με την αντιπολίτευση για την εκλογή προέδρου, όμως ο Νάνο

υποστήριξε την υποψηφιότητα του Γεν. Εισαγγελέα Σολάκου, ενώ ο Έντι Ράμα²⁰, διάδοχος του Νάνο στη θέση του προέδρου του κόμματος, δεν επιθυμούσε ούτε να συνεργαστεί με τον Μπερίσα, ούτε και να στηρίζει τον Σολάκου. Ο Ράμα ενισχυμένος από την επιτυχία του στις τοπικές εκλογές του Φεβρουαρίου του 2007, επιδιώκει να μπλοκάρει την εκλογή Προέδρου. Το Δημοκρατικό Κόμμα δεν είχε τους 84 ψήφους για να στηρίζει τον υποψήφιό του και ήταν αναγκασμένο να καταφύγει σε πρόωρες εκλογές (Wolchik, 2014:411). Τον Ιούνιο του 2007 ο πρόεδρος Μπους ο 2^{ος} επισκέπτεται την Αλβανία, επιδιώκοντας να επισημάνει τη θέση του συμμάχου της χώρας.

Το Δημοκρατικό Κόμμα επέλεξε να υποστηρίξει τον Μπαμίρ Τόπι για τη θέση του Προέδρου, νούμερο δύο στην ιεραρχία του κόμματος και επικεφαλής της κοινοβουλευτικής ομάδας. Μετά από τρεις γύρους ψηφοφορίας και όταν ο Νάνο κατάλαβε ότι ο Ράμα δεν θα τον υποστήριζε για τη θέση του Προέδρου, έπεισε έξι υποστηρικτές του στο Κοινοβούλιο να ψηφίσουν υπέρ του Τόπι. Ο 55χρονος Τόπι μετριοπαθής πολιτικός κατάφερε να επιτύχει στις δύσκολες διαπραγματεύσεις με τον κόμμα των Σοσιαλιστών. Η εκλογή του Τόπι απέτρεψε το ενδεχόμενο των πρόωρων εκλογών και ενίσχυσε τον κυβερνών συνασπισμό. Στις αρχές του 2008 η Βουλή σε πνεύμα συνεργασίας μεταξύ δημοκρατών και σοσιαλιστών ενέκρινε πακέτο μεταρρυθμίσεων συμπεριλαμβανομένων και συνταγματικών αλλαγών, αναφορικά με τον τρόπο εκλογής του προέδρου, την υιοθέτηση αντιπροσωπευτικού συστήματος για την εκλογή των μελών του κοινοβουλίου και περιόρισε τη θητεία του ανώτατου Εισαγγελέα σε πέντε χρόνια από την ισόβια. Τα μικρότερα κόμματα υποστήριξαν ότι με το νέο νόμο δεν θα μπορούσαν να συμμετάσχουν στη Βουλή. Ο πρόεδρος Τόπι, επέκρινε την απόφαση με αποτέλεσμα τη ρήξη με το κόμμα του (Wolchik, 2014:411).

Τον Απρίλιο του 2009, η Αλβανία εισχωρεί στο ΝΑΤΟ και επίσημα αιτείται να ενταχθεί και στην Ε.Ε. και τον Ιούνιο στις κοινοβουλευτικές εκλογές κερδίζει το κόμμα του Σαλί Μπερίσα με οριακή πλειοψηφία, καταλαμβάνοντας 75 έδρες και το Σοσιαλιστικό (Pettifer, 2000:63). Ο Μπερίσα σχηματίζει κυβέρνηση με την υποστήριξη του κόμματος Σοσιαλιστική Κίνηση για την Ολοκλήρωση του Ιλίρ Μέτα.

²⁰ Ο 48χρονος Ράμα, ξεκίνησε την καριέρα του παίζοντας μπάσκετ και έγινε και διεθνής με την εθνική ομάδα της Αλβανίας, ενώ στα μέσα της δεκαετίας του 1990 μετανάστευσε στη Γαλλία και ακολούθησε καριέρα ζωγράφου. Στη συνέχεια επέστρεψε το 1998 στην Αλβανία έπειτα από πρόσκληση του Σοσιαλιστή Φάτος Νάνο και ανέλαβε το υπουργείο Πολιτισμού, ενώ το 2000 έγινε δήμαρχος Τιράνων για 11 χρόνια. Το 2004 τιμήθηκε ως ο καλύτερος δήμαρχος στον κόσμο από την City Mayors και ως ένας από τους «Ευρωπαίους Ήρωες» του περιοδικού Times το 2005. Πηγή: iefimerida.gr, 25 Ιουνίου 2013.

Το Νοέμβριο το Σοσιαλιστικό Κόμμα ξεκινά διαδηλώσεις διαμαρτυρίας στα Τίρανα «για μη διαφάνεια της ψηφοφορίας» στην κοινοβουλευτική διαδικασία. Το Μάιο του 2010 ο Ράμα κάλεσε τους πολίτες σε καμπάνια πολιτικής απειθαρχίας έως ότου η κυβέρνηση συμφωνήσει επαναληπτική καταμέτρηση της ψηφοφορίας των εκλογών του 2009. Ο Μπερίσα αρνήθηκε και το Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν συμμετείχε στις διαδικασίες της Βουλής για έξι μήνες, μετά από άκαρπη προσπάθεια των δύο ηγετών για εξεύρεση λύσης. Το Νοέμβριο του 2010 η Ε.Ε. απέρριψε την αίτηση της Αλβανίας για παραχώρηση του στάτους χώρας υποψήφιας προς ένταξη στην Ε.Ε. Τον Ιανουάριο του 2011, στις διαδηλώσεις της αντιπολίτευσης για τη διαφθορά και τη εκλογική νοθεία της Κυβέρνησης, με τη συμμετοχή και του Ράμα, σκοτώνονται 4 άτομα από σφαίρες τις προεδρικής φρουράς και 150 τραυματίζονται. Ο Μπερίσα κατηγορεί το Ράμα για απόπειρα πραξικοπήματος.

Τον Ιούνιο του 2012, ο Μπουγιάρ Νισάνι, στενός υποστηρικτής του Μπερίσα, εξελέγη πρόεδρος. Η διεθνής κοινότητα πιέζει και τις δύο πλευρές για την εκλογή κοινού υποψηφίου. Ωστόσο ο Ράμα αρνείται να προτείνει υποψήφιο όπως και να εγκρίνει την υποψηφιότητα του εγκεκριμένου μέλους του Συνταγματικού Δικαστηρίου Ζαφαϊρ Ζαγκανιόρι. Ο Νισάνι, πρώην υπουργικό μέλος της Κυβέρνησης Μπερίσα, εκλέγεται πρόεδρος με απλή πλειοψηφία κατά την τέταρτη ψηφοφορία. Οι σοσιαλιστές τον κατηγορούν ως κομματικοποιημένο. Ο Ράμα μετά την εκλογή του το 2013 στη θέση του πρωθυπουργού, προσπάθησε να περιθωριοποιήσει τον Ζαγκανιόρι. Ο πρόεδρος μπαίνει στο στόχαστρο κριτικής, ενώ οι κυβερνητικοί περιορίζουν τις επαφές μαζί του. (Wolchik, 2014:412)

Εποχή Έντι Ράμα

Το εκλογικό αποτέλεσμα του 2013, έφερε στη Βουλή για πρώτη φορά μετά τις εκλογές του 1992 με τόση μεγάλη πλειοψηφία πρωθυπουργό, ώστε να έχει την ευκαιρία να εφαρμόσει θεμελιώδης πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Η Κυβέρνηση του Ράμα παρότι έκανε πράξη, μεγάλο μέρος των προεκλογικών της υποσχέσεων, σταθεροποιώντας την οικονομία²¹, μειώνοντας την ανεργία και δίνοντας ώθηση στην οικονομία, η Αλβανία, όπως αναφέρει η ετήσια αναφορά προόδου της Ευρ. Επιτροπής το Νοέμβριο του 2016, χρειαζόταν να κάνει πολλά περισσότερα σχετικά με το κράτος δικαίου, τη μεταρρύθμιση στη δημόσια διοίκηση, την εφαρμογή

²¹ Σε ανοδική τροχιά η οικονομία της Αλβανίας, στο https://www.economistas.gr/diethni/7579_se-anodiki-trohia-i-albaniki-oikonomia, 8 Φεβρουαρίου 2019.

των μεταρρυθμίσεων στο νομικό πεδίο και την αποτελεσματικότητα στη μάχη κατά του οργανωμένου εγκλήματος. (Wolchik, 2014: 419) Το Δημοκρατικό Κόμμα με την ταπεινωτική ήττα δεν ήταν σε θέση να αμφισβητήσει το αποτέλεσμα. Ο Μπερίσα, αδιαμφισβήτητος ηγέτης του Δημοκρατικού Κόμματος για δύο δεκαετίες, ανέλαβε την ευθύνη για την ήττα στις εκλογές και παραιτήθηκε από τη θέση του προέδρου του κόμματος, με τον Λούλζιμ Μπάσα, πρώην υπουργό, να τον διαδέχεται.

Οι εκλογές του 2013 δημιούργησαν ένα κλίμα ελπίδας και αλλαγής της κατάστασης. Ωστόσο ιδιαίτερα δύσκολες αποδείχθηκαν οι μεταρρυθμίσεις στο νομικό σύστημα της χώρας, καθώς το πολιτικό σύστημα της χώρας αποδείχθηκε και πάλι συντηρητικό και ανελαστικό. Ο Ράμα αντί να έρθει σε συναίνεση με τα κόμματα της Αντιπολίτευσης, παρουσίασε τις μεταρρυθμίσεις ως αναγκαίες για να απαλλάξει το σύστημα από διεφθαρμένους δικαστές και εισαγγελείς οι οποίοι τοποθετήθηκαν από την προηγούμενη κυβέρνηση. Το Δημοκρατικό Κόμμα τον κατηγορήσε ότι επιδιώκει να δεσμεύσει το δικαστικό σύστημα, ενώ ο Ράμα ήρθε για το λόγο αυτό σε σκληρή αντιπαράθεση με τον πρόεδρο Μέτα, ο οποίος υποστήριξε ότι οι αλλαγές έπρεπε να γίνουν και με τη συναίνεση της Αντιπολίτευσης, ενώ απείλησε και με παραίτηση αν οι σοσιαλιστές επιχειρήσουν να περάσουν τις μεταρρυθμίσεις μεμονωμένα. (Wolchik, 2014:419)

Τον Απρίλιο του 2017 και ενώ το Δημοκρατικό Κόμμα μπούκοτάρισε την Κοινοβουλευτική διαδικασία, δύο κόμματα του Συνασπισμού, το Σοσιαλιστικό Κόμμα και η Σοσιαλιστική Κίνηση για την Ολοκλήρωση, εξέλεξαν πρόεδρο τον Ιλίρ Μέτα, πρόεδρο του κόμματος Σοσιαλιστική Κίνηση για την Ολοκλήρωση και εκπρόσωπο στη Βουλή, ως τον 7^ο πρόεδρο της Αλβανίας, μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος. Τη θέση του στο κόμμα κατέλαβε η σύζυγός του Μόνικα Κρουεμάντι. Η εκλογή του Μέτα²² επέτεινε την ένταση μεταξύ των κομμάτων του Συνασπισμού, καθώς το κόμμα Σοσιαλιστική Κίνηση για την Ολοκλήρωση είχε συγκρουστεί με το Ράμα σε σημαντικά θέματα, συμπεριλαμβανομένων και των μεταρρυθμίσεων στο νομικό σύστημα. (Wolchik, 2014:412)

²² Ο Μέτα ένας φιλόδοξος πολιτικός έγινε πρόεδρος το 1999 και το 2001. Η καριέρα του ωστόσο ήταν σύντομη λόγω των συγκρούσεών του με τον πρόεδρο του κόμματος Φ. Νάνο. Το 2004 ίδρυσε το Κόμμα Σοσιαλιστική Κίνηση για την Ολοκλήρωση και το 2009 κερδίζοντας μόνο 4 έδρες στις εκλογές, συνασπίστηκε με το κόμμα του Μπερίσα. Ο Μέτα είναι γνωστός για την πολυτελή ζωή του, ενώ πολλοί τον θεωρούν ως τον πιο διεφθαρμένο πολιτικό.

Τελευταίες εξελίξεις

Στις 16 Φεβρουαρίου του 2019 η αντιπολίτευση διοργάνωσε συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας με αίτημα την παραίτηση Ράμα, τον οποίο κατηγορεί για διαφθορά και συνέργεια με το οργανωμένο έγκλημα. Ο πολιτικός αντίπαλος του Ράμα τον κατηγοφόρησε για νοθεία του εκλογικού αποτελέσματος, ενώ στις 18 Φεβρουαρίου οι βουλευτές της αντιπολίτευσης παραιτήθηκαν από τις έδρες τους. Στις διαδηλώσεις συμμετείχαν και φοιτητές ζητώντας καλύτερο εκπαιδευτικό σύστημα και φθηνά δίδακτρα. Η Ε.Ε. στήριξε τον Ράμα. Στις 5 Μαρτίου επαναλήφθηκαν οι διαδηλώσεις με αίτημα την παραίτηση Ράμα. Στις 13 Απριλίου διαδηλωτές επιχείρησαν να εισβάλλουν στο κτίριο της Κυβέρνησης και η αστυνομία έκανε χρήση χημικών. Στις 9 Ιουνίου, εν μέσω συνεχιζόμενων διαδηλώσεων, ο πρόεδρος Μέτα ανακοίνωσε την ακύρωση της διεξαγωγής των δημοτικών εκλογών που ήταν προγραμματισμένες για τις 30 Ιουνίου, λόγω των συνεχιζόμενων έντονων αντικυβερνητικών διαδηλώσεων. Ο Ράμα απέρριψε την πρόταση και ζήτησε την αποπομπή του. Οι διαδηλωτές πέταξαν πέτρες και μολότοφ έξω από το κτίριο της Κυβέρνησης. Εκτεταμένες καταστροφές έξω από το Κοινοβούλιο. Στις 13 Ιουνίου, ο πρόεδρος υπέγραψε την αναβολή των εκλογών για τις 13 Οκτωβρίου, ενώ υπερψηφίστηκε από τη Βουλή η πρόταση μομφής κατά του προέδρου Μέτα. Στις 20 Ιουνίου διεξήχθησαν οι τοπικές εκλογές με μικρή συμμετοχή ψηφοφόρων.

Ας σημειωθεί ότι ο Έντι Ράμα από την εποχή που ήταν δήμαρχος Τιράνων είχε καλλιεργήσει την εικόνα του διανοούμενου ευρωπαϊστή πολιτικού που δε δίστασε να συγκρουστεί με οργανωμένα συμφέροντα. Ωστόσο «ως αρχηγός του Σοσιαλιστικού Κόμματος και ως πρωθυπουργός, αποδεικνύεται άξιος συνεχιστής της θλιβερής αλβανικής πολιτικής παράδοσης» (Γιαννάκου, κ.ά., 2017:62).

Κεφάλαιο δεύτερο

Πολιτειακός μετασχηματισμός

Το κομμουνιστικό καθεστώς της Αλβανίας, όπως και τα υπόλοιπα νοτιοανατολικά καθεστώτα, λειτουργούσαν βάσει θεσμοθετημένου Συντάγματος, αρχών προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών και με πολιτειακή οργάνωση παρόμοια με αυτή των φιλελεύθερων δημοκρατικών κρατών. Υπήρχε ο θεσμός της Προεδρίας, το Κοινοβούλιο και η εκλογή των μελών του με καθολική ψηφοφορία. Εκείνο ωστόσο που διέφερε ήταν ότι στην πράξη, η δημοκρατική λειτουργία των πολιτειακών θεσμών αποδυναμώνονταν από την καταλυτική παρουσία του Κομμουνιστικού Κόμματος, ένα κόμμα κυρίαρχο και καθοδηγητικό στην πολιτική ζωή της χώρας, που συγκέντρωσε προοδευτικά όλες τις εξουσίες. Οι αρχές του Συντάγματος, θεωρητικά ήταν νόμος του κράτους, όμως στην πράξη δεν αποτελούσαν επιτακτικούς θεμελιώδες κανόνες, αλλά πολιτικά κείμενα, τα οποία περιελάμβαναν μια ιδεατή περιγραφή των αρμοδιοτήτων των κρατικών οργάνων. (Παπαδοπούλου, 1995:3,6)

Στην Αλβανία οι εκλογές για την ανάδειξη εκπροσώπων στο Κοινοβούλιο γινόταν με καθολική ψηφοφορία, ωστόσο η διαδικασία είχε ως στόχο την εκλογή ενός και μοναδικού υποψηφίου, με αποτέλεσμα να συγκεντρωθούν όλες τις εξουσίες και οι αρμοδιότητες στο πρόσωπο ενός και μόνο ατόμου, αυτό του Ενβέρ Χότζα. Το Κόμμα Εργασίας της Αλβανίας, μέσα από τα συνέδριά του, όπου λαμβάνονταν αποφάσεις για την πολιτική, οικονομική και κοινωνική λειτουργία του κράτους, καθόριζε την μετέπειτα πολιτική πορεία της Κυβέρνησης, καταδεικνύοντας και την κυρίαρχη ισχύ του.

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και την επικράτηση του Ενβέρ Χότζα, ψηφίστηκε, στις αρχές του 1946, νέο Σύνταγμα, στο οποίο η Αλβανία χαρακτηριζόταν ως Λαϊκή Δημοκρατία. Τροποποιήσεις στο Σύνταγμα του 1946 πραγματοποιήθηκαν κατά τα επόμενα χρόνια (1950), ενώ στα τέλη του 1976 ψηφίστηκε Σύνταγμα που χαρακτήριζε την Αλβανία ως Λαϊκή Σοσιαλιστική Δημοκρατία. Το καθεστώς της χώρας ήταν πιστό στις αρχές του μαρξισμού-λενινισμού και εξέφραζε τα συμφέροντα των εργατών. Μετά τις πολιτικές αλλαγές του 1990 και την εισαγωγή του πολυκομματισμού στην πολιτική ζωή της χώρας, το Νοέμβριο του 1998, ψηφίστηκε το καινούργιο Σύνταγμα το οποίο ορίζει την Αλβανία ως Κοινοβουλευτική Δημοκρατία και προσδιορίζει τη δομή της κυβέρνησης, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών, όπως και τη διαδικασία θέσπισης των

νόμων. Σύμφωνα με το αυτό, η Αλβανία έχει ένα νομοθετικό σώμα που αποτελείται από 140 βουλευτές, οι οποίοι εκλέγουν αρχηγό του κράτους, Πρόεδρο της Αλβανικής Δημοκρατίας και μία κυβέρνηση, που αποτελείται από τον πρωθυπουργό, τον αντιπρόεδρο της κυβέρνησης και τους υπουργούς. Το Σύνταγμα του 1998 απαρτίζεται από 18 μέρη και περιλαμβάνει 183 άρθρα.²³ Αναθεωρήσεις άρθρων του Συντάγματος πραγματοποιήθηκαν το 2008, 2012 και 2016.

Πολιτικοί και πολιτειακοί θεσμοί

Η Βουλή η οποία προήλθε από τις εκλογές του Μαρτίου του 1991, ανέστειλε την ψήφιση νέου καταστατικού χάρτη, μεταθέτοντας την ευθύνη ψήφισης νέου Συντάγματος στο Κοινοβούλιο που συστήθηκε μετά τις εκλογές του 1992. Μέχρι τότε τέθηκε σε ισχύ ο Νόμος για τις Κυριότερες Συνταγματικές Διατάξεις, ο οποίος εγκρίθηκε από τη Βουλή στις 29 Απριλίου του 1991, περιελάμβανε περιορισμένη αναθεώρηση ορισμένων άρθρων του Συντάγματος, το οποίο είχε ψηφιστεί από το κομμουνιστικό καθεστώς το 1976. Στο Νόμο για τις Κυριότερες Συνταγματικές Διατάξεις, είχε συμπεριληφθεί ένας κατάλογος δικαιωμάτων και ελευθεριών, όπως και ένα κεφάλαιο για την οργάνωση της Δικαιοσύνης και το Συνταγματικό Δικαστήριο, ενώ οριζόταν με άρθρο ότι θα ίσχυε μέχρι την έγκριση του νέου Συντάγματος της Αλβανικής Δημοκρατίας, το οποίο η αρμόδια προπαρασκευαστική επιτροπή της Βουλής έπρεπε να καταθέσει προς ψήφιση από την Ολομέλεια, εντός συγκεκριμένου χρονικού ορίου. (Παπαδοπούλου, 1995: 7)

Στο άρθρο 1 του προσωρινού Συντάγματος, οριζόταν ότι η χώρα θα ονομάζεται επισήμως Δημοκρατία της Αλβανίας και ότι συνιστά κράτος δικαίου (άρθρο 2). Επίσης στο άρθρο 4 αναφέρεται ότι το Σύνταγμα εγγυάται τα ανθρώπινα και τα πολιτικά δικαιώματα όλων των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων και των μειονοτήτων, ενώ με το άρθρο 6, θεσμοθετείται η αποπολιτικοποίηση του Στρατού, της Αστυνομίας, του Διπλωματικού Σώματος και της Δικαιοσύνης. Με το άρθρο 7 θεσπίζεται η ανεξιθρησκία, η ελεύθερη έκφραση των θρησκευτικών πεποιθήσεων, καθώς και η ελεύθερη τέλεση θρησκευτικών τελετών. Με το άρθρο 11 αναγνωρίζονται και προστατεύονται εξίσου τα δικαιώματα της κρατικής και ιδιωτικής ιδιοκτησίας, ενώ με το άρθρο 12 δεν επιτρέπεται το δικαίωμα της ιδιοκτησίας σε ξένους πολίτες. (Dawisha, 1997:312)

²³Constitution of the Republic of Albania, Text approved by referendum on 22 November 1998 and amended on 13 January 2007, Translated under the auspices of OSCE-Albania.

Το πολίτευμα της Αλβανίας ορίζεται ως κοινοβουλευτική δημοκρατία (άρθρο 1) με την εκτελεστική εξουσία να βρίσκεται στη δικαιοδοσία του Πρωθυπουργού, ο οποίος είναι επικεφαλής του Υπουργικού Συμβουλίου. Οι υπουργοί διορίζονται από τον Πρόεδρο, έπειτα από υπόδειξη του πρωθυπουργού. Αναφορικά με τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας, στο άρθρο 14 αναφέρεται ότι είναι η κεφαλή της χώρας και εκπροσωπεί όλο το λαό, που σημαίνει ότι ο πρόεδρος είναι ένα πρόσωπο ακομμάτιστο και συνεπώς δεν μπορεί να είναι και πρόεδρος κάποιου πολιτικού κόμματος.²⁴ Ακόμη με το άρθρο 16 δίνεται στον πρόεδρο η εξουσία να καθορίζει «τις κύριες γραμμές της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της χώρας» και να ελέγχει τις δραστηριότητες της Δικαιοσύνης και των κρατικών ΜΜΕ (Dawisha, 1997:313).

Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται κάθε πέντε χρόνια από τη Βουλή και μπορεί να επανεκλεγεί για 2 μόνο θητείες. Η ψηφοφορία είναι μυστική και χρειάζεται ο υποψήφιος να συγκεντρώσει την πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των βουλευτών, ενώ σε περίπτωση που κανείς δεν συγκεντρώσει αυτούς τους ψήφους, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται μόνο μεταξύ των δύο υποψηφίων που συγκέντρωσαν τους περισσότερους ψήφους και εκλέγεται πρόεδρος αυτός που υπερψηφίστηκε από την απόλυτη πλειοψηφία των βουλευτών (άρθρο 25).

Ωστόσο οι αρμοδιότητες του Προέδρου είναι αυξημένες και τον καθιστούν κυρίαρχο πολιτειακό παράγοντα, καθώς έχει και τα παρακάτω καθήκοντα:

α) Το δικαίωμα άσκησης της νομοθετικής πρωτοβουλίας καθώς και το δικαίωμα να προτείνει στη Βουλή τη διεξαγωγή δημοψηφισμάτων (άρθρο 23 και 28 παρ. 4α).

β) Δικαιούται σε ειδικές περιπτώσεις, χωρίς να διευκρινίζονται επαρκώς, να προεδρεύει στις συνεδριάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου, διαμορφώνοντας και το περιεχόμενο της ημερήσιας διάταξης των συνεδριάσεων, καθώς και την υπογραφή των σχετικών αποφάσεων (άρθρο 28, παρ. 7α).

γ) Δύναται, σε συνεννόηση με τον πρωθυπουργό και τον πρόεδρο του Κοινοβουλίου, να προβεί στη διάλυση της Βουλής, όταν «η σύνθεσή της δεν επιτρέπει την άσκηση των λειτουργιών της και καθιστά αδύνατη τη διακυβέρνηση της χώρας» (άρθρο 28 παρ. 9), χωρίς ωστόσο να διευκρινίζεται εάν η γνώμη του

²⁴ Γι αυτό και ο πρόεδρος Αλία, μετά τις εκλογές του '91 και την ανάληψη των καθηκόντων του Προέδρου της Δημοκρατίας, παραιτήθηκε από την ηγεσία του κόμματος μετά τις 30 Απριλίου και ανέλαβε τη θέση του προέδρου της χώρας, ορίζοντας τον Φ. Νάνο πρωθυπουργό.

Πρωθυπουργού είναι δεσμευτική ή ο Πρόεδρος έχει απεριόριστα περιθώρια κινήσεων. Ο μόνος περιορισμός είναι ότι δεν μπορεί να διαλύσει τη Βουλή κατά τους τελευταίους έξι μήνες της θητείας του.

Επίσης σημαντικές είναι οι αρμοδιότητες του Προέδρου σύμφωνα με το άρθρο 32, στον τομέα της άμυνας, καθώς ορίζεται ως Γενικός Διοικητής των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας και πρόεδρος του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας, το οποίο μάλιστα προτείνει ο ίδιος προς έγκριση στη Βουλή. Ακόμη αποφασιστική είναι και η συμμετοχή του στην ανάδειξη των εκπροσώπων της δικαστικής λειτουργίας. Ο πρόεδρος και οι αντιπρόεδροι του Ακυρωτικού Δικαστηρίου, ο Γενικός Εισαγγελέας και οι βοηθοί του εκλέγονται ή απαλλάσσονται των καθηκόντων τους από τη Βουλή, μετά από πρόταση του Προέδρου, ο οποίος προεδρεύει και του Ανωτάτου Συμβουλίου Δικαιοσύνης (άρθρο 6, 14, 15 Κεφ. VI Αλβανικού Συνταγματικού Νόμου). Με το άρθρο 28 παρ. 5 του ίδιου Νόμου, ο Πρόεδρος έχει δικαίωμα της αναπομπής νόμου, μία και μόνο φορά και σε ειδικές περιπτώσεις, έχει τη δικαιοδοσία να εκδώσει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, οι οποίες υποβάλλονται προς έγκριση από τη Βουλή μέσα σε διάστημα πέντε ημερών (άρθρο 28 παρ. 7). Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση κήρυξης κατάστασης πολέμου²⁵, προκειμένου να αντιμετωπιστεί ένοπλη επίθεση κατά της χώρας. (Παπαδοπούλου, 1995: 35)

Το ζήτημα των αυξημένων προεδρικών αρμοδιοτήτων, αποτέλεσε αντικείμενο έντονης διαμάχης μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων της χώρας και επιχείρημα για τη μη ολοκλήρωση των συνταγματικών μεταρρυθμίσεων μέχρι το 1994. Η Αντιπολίτευση αντέδρασε για τις προσπάθειες της Κυβέρνησης για την περαιτέρω ενδυνάμωση του ισχύος του Προέδρου, ενώ άσκησε έντονη κριτική για τον τρόπο με τον οποίο ο τότε πρόεδρος Μπερίσα εκτελούσε τα καθήκοντά του, κατηγορώντας τον ότι οδήγησε στην μετεξέλιξη του αλβανικού πολιτικού συστήματος σε προεδρική δημοκρατία. (Παπασωτηρίου, 1994: 210)

Το άρθρο 3 του αλβανικού Συντάγματος καθιστά σαφή την εγκατάλειψη της αρχής της ενότητας και της συγκέντρωσης εξουσιών, του σοσιαλιστικού μοντέλου και υιοθετεί την αρχή της διάκρισης των εξουσιών και ανάγει σε θεμελιώδη αρχή της κρατικής οργάνωσης τη διάκριση της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής λειτουργίας. Η κυβέρνηση χρειάζεται την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου, το οποίο ασκεί τον κοινοβουλευτικό έλεγχο και έχει το δικαίωμα να καταθέσει πρόταση

²⁵ Αυτή τη διάταξη ενεργοποίησε ο πρόεδρος Μπερίσα με αφορμή την εξέγερση μετά την κατάρρευση των πυραμίδων το 1997.

μορφής για να ανατρέψει την Κυβέρνηση, η οποία πρέπει να επικυρωθεί μέσα σε τρεις ημέρες από την κατάθεσή της. (Biberaj , 2019:164-165)

Όπως προβλεπόταν από το Νόμο για τις Κυριότερες Συνταγματικές Διατάξεις, τα μέλη του Κοινοβουλίου εκλέγονται κάθε τέσσερα χρόνια με καθολική, άμεση, μυστική και ισότιμη ψηφοφορία, ενώ η νομοθετική λειτουργία ασκείται με αντιπροσωπευτικό τρόπο από το εκλογικό σώμα. Ο Νόμος επίσης θέτει τέλος στην επιτακτική εντολή, σύμφωνα με το σοβιετικό διάταγμα της 4ης Δεκεμβρίου του 1917, ότι «ένα αντιπροσωπευτικό σώμα μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιπροσωπεύει πραγματικά τη λαϊκή βούληση, μόνο όταν αναγνωρίζει το δικαίωμα των εκλογέων να ανακαλούν τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους», καθώς αναφέρει ότι ο βουλευτής έχει καθήκον να «υπηρετεί συνειδητά το λαό και την πατρίδα». Η δυνατότητα προσφυγής σε δημοψήφισμα γίνεται με απόφαση του Κοινοβουλίου και αρμόδιος για να το προτείνει είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ενώ υπάρχει η δυνατότητα άσκησης νομοθετικής πρωτοβουλίας από πολίτες που έχουν δικαίωμα ψήφου, οι οποίοι μπορούν να καταθέσουν πρόταση νόμου, εφόσον υποστηρίζεται από 20.000 άτομα. (Biberaj , 2019: 165)

Το πολυκομματικό σύστημα και ο πολιτικός πλουραλισμός αποτελεί τη θεμελιώδη αρχή και την ουσιαστική προϋπόθεση της λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η καθιέρωση πολυκομματισμού στη μετά Χότζα εποχή όπως ορίζεται από το άρθρο 6, καθορίζει και τις προϋποθέσεις σύστασης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων, έτσι ώστε να διαμορφώνουν και να εκφράζουν την πολιτική βούληση των πολιτών, ενώ απαγορεύει την ίδρυση κομμάτων σε εθνική, θρησκευτική ή τοπική βάση²⁶ (Μαλκίδης, 2007). Για τη διάταξη αυτή η Επιτροπή της Βενετίας για τη Δημοκρατία μέσω του Δικαίου²⁷, σε έκθεσή της επεσήμανε τον κίνδυνο κατάχρησης που μπορεί να ενέχει. (Παπαδοπούλου, 1995: 15, 17)

²⁶ Βάσει αυτής της διάταξης το εθνικό πολιτικό κόμμα της νότιας Αλβανίας η Δημοκρατική Ένωση της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία «ΟΜΟΝΟΙΑ» δεν είχε δικαίωμα να συμμετάσχει στην εκλογική διαδικασία. Κατά την ψήφιση του εκλογικού νόμου το Φεβρουάριο του 1992, υπήρξε διάταξη που απαγόρευε τη συμμετοχή της «ΟΜΟΝΟΙΑΣ» στις εκλογές. Για τη συμμετοχή των Ελλήνων στην εκλογική διαδικασία, ιδρύθηκε το Κόμμα της «Ένωσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» παναλβανικής εμβέλειας στο οποίο εντάχθηκαν και άλλες μειονότητες (Σέρβων, Μαυροβούνιων, Βορειομακεδόνων). Στις εκλογές του 1992 το ΚΕΑΔ εξέλεξε δύο βουλευτές, από 5 που είχε στην προηγούμενη Βουλή.

²⁷ Η Επιτροπή της Βενετίας για τη Δημοκρατία μέσω του Δικαίου, ιδρύθηκε στις αρχές του 1990, στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης, με σκοπό να συμβάλλει στη διαδικασία εκδημοκρατισμού των χωρών της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, παρέχοντας συμβουλές νομικής και τεχνικής φύσεως.

Ο κυρίαρχος ρόλος του Κοινοβουλίου και η λειτουργία του ως φορέα της λαϊκής κυριαρχίας, αναγνωρίζεται συνταγματικά, κατοχυρώνοντας επίσης τον πολυκομματισμό και τον πολιτικό πλουραλισμό του θεσμού. Παρ' όλα αυτά διαπιστώνεται ότι, παραμένουν κατάλοιπα του προηγούμενου συνταγματικού πλαισίου (άρθρο 16), ορισμένες διατάξεις οι οποίες ορίζουν ως αρμοδιότητες της Λαϊκής Συνέλευσης τον καθορισμό της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής (παρ. 1), την έγκριση των οικονομικών και κοινωνικών προγραμμάτων ανάπτυξης της χώρας (παρ. 3), τον έλεγχο λειτουργίας των κρατικών μέσων ενημέρωσης (παρ. 11), τον καθορισμό της διοικητικής οργάνωσης της χώρας (παρ. 12) και τη σύσταση ή την κατάργηση υπουργείων και άλλων διοικητικών οργάνων (παρ. 13).

Η οργάνωση και η λειτουργία του Κοινοβουλίου διέπεται από το Σύνταγμα και τον εσωτερικό του Κανονισμό, ενώ τα μέλη εκλέγουν το προεδρείο και τις επιμέρους κοινοβουλευτικές επιτροπές. Σημαντικότερη αρμοδιότητα του Κοινοβουλίου αποτελεί η ψήφιση των νόμων που υιοθετούνται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων βουλευτών, οι οποίοι δεν μπορεί να είναι λιγότεροι από το 1/3 του συνολικού αριθμού των βουλευτών (άρθ. 23 Αλβανικού Συνταγματικού Νόμου) (Παπαδοπούλου, 1995: 39)

Φορέα της εκτελεστικής εξουσίας αποτελεί το Υπουργικό Συμβούλιο της Κυβέρνησης, ωστόσο οι αρμοδιότητές του εξαρτώνται και από τις αυξημένες εξουσίες του Προέδρου της Δημοκρατίας με τον οποίο μοιράζεται η εκτελεστική εξουσία. Οι αρμοδιότητες του Υπουργικού Συμβουλίου καθορίζονται από το άρθρο 36 του Αλβανικού Συνταγματικού Νόμου, το οποίο έχει την ίδια διατύπωση με το άρθρο 81 του Συντάγματος του 1976, προβλέποντας τη διεύθυνση της δραστηριότητας εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της χώρας, τη διεύθυνση της δραστηριότητας για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων στον τομέα της άμυνας, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας, την κατάρτιση σχεδίων προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας, το σχέδιο προϋπολογισμού, την οργάνωση και τον έλεγχο του νομισματικού πιστωτικού συστήματος και τη σύναψη ή καταγγελία διεθνών συμφωνιών που υπόκεινται σε επικύρωση, με τη μόνη εξαίρεση ότι οι αποφάσεις και οι οδηγίες υπογράφονται πλέον από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, ενώ τέλος λαμβάνει μέτρα για την περιφρούρηση και την ενίσχυση της έννομης τάξης και των δικαιωμάτων των πολιτών (παρ. 5) (Παπαδοπούλου, 1995: 47)

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να επισημάνουμε ότι τα νέα συνταγματικά κείμενα, κάνουν υπέρβαση των προγενέστερων μοντέλων, αναγάγουν ως θεμελιώδη το αντιπροσωπευτικό σύστημα, τον πολυκομματισμό των σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θέτουν τις ουσιαστικές λειτουργίες του δημοκρατικού πολιτεύματος. Κυριαρχεί ο ρόλος του Κοινοβουλίου, σε αντίθεση με την προηγούμενη περίοδο όπου υπερίσχυε ο θεσμός του προέδρου, ωστόσο παρατηρείται αδυναμία στη διάκριση εξουσιών και ευρέως διαδομένη διαφθορά.

Ανθρώπινα δικαιώματα

Μέχρι τις εκλογές του Μαρτίου 1992 και την επικράτηση του Δημοκρατικού Κόμματος στην Αλβανία, θεμελιώδης νόμος της χώρας εξακολουθούσε να είναι με μορφή προσωρινού Συντάγματος, ο Νόμος για τις Κυριότερες Συνταγματικές Διατάξεις. Το Δημοκρατικό Κόμμα αποφάσισε τη σύσταση νομοπαρασκευαστικής επιτροπής υπό τον Πρωθυπουργό Μέξι συνεπικουρούμενου και ομάδας νομικών, η οποία θα προετοίμαζε ένα νέο έγγραφο το οποίο θα βελτίωνε το ενδιαμέσο Σύνταγμα. Έτσι μεταξύ του Απριλίου και του Νοεμβρίου του 1992, η Βουλή όπου την πλειοψηφία κατείχε το Δημοκρατικό Κόμμα, ενέκρινε σειρά τροποποιήσεων που περιελάμβαναν μεταξύ άλλων την ενίσχυση της εξουσίας του προέδρου, την αναδιοργάνωση της Δικαιοσύνης και τη σύσταση Συνταγματικού Δικαστηρίου, την πραγματοποίηση διοικητικής μεταρρύθμισης, τον καθορισμό και την ενίσχυση της εξουσία των Υπηρεσιών Κρατικού Ελέγχου και σχεδίασε την Εθνική Σημαία, το έμβλημα, ενώ ενέκρινε τον εθνικό ύμνο και θεσμοθέτησε τις επίσημες αργίες της χώρας. Μία ακόμη μεταγενέστερη αναθεώρηση που έγινε στις 31 Μαρτίου του 1993 αφορούσε συνοπτικά τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες των Αλβανών, βασισμένο στις κατευθύνσεις και τις υποδείξεις του Συμβουλίου της Ευρώπης. (Dawisha, 1997:326-327)

Η Κυβέρνηση του Σαλί Μπερίσα που προέκυψε από τις εκλογές του 1992, με το πρόσχημα των διαφωνιών με την Αντιπολίτευση ως προς το ρόλο και τις αρμοδιότητες του Προέδρου του κράτους, καθυστέρούσε την ψήφιση του νομοσχεδίου. Στις αρχές του καλοκαιριού του '93 η αντιπολίτευση επέκρινε δριμεία την Κυβέρνηση για την καθυστέρηση στη διαδικασία κατάρτισης νέου συντάγματος της χώρας. Το πρώτο σχέδιο το οποίο είχε κατατεθεί από την κυβέρνηση χωρίς την έγκριση του Κοινοβουλίου, είχε απορριφθεί από όλα σχεδόν τα κόμματα της αντιπολίτευσης, καθώς συνέβαλε στην αύξηση της επιρροής του Προέδρου για το

διορισμό: υπουργών, πρεσβευτών και δικαστικών, απαγόρευσε τις δημόσιες συγκεντρώσεις χωρίς την άδεια της κυβέρνησης, ενώ επίσης συμπεριελάμβανε την εξουσία να σταματά τις έρευνες για διαφθορά στην Κυβέρνηση. (Pettifer, 2000: 419)

Το νομοσχέδιο συνάντησε και την αντίδραση της ελληνικής μειονότητας και της Ελληνικής Κυβέρνησης, καθώς το Άρθρο 4 του αναθεωρημένου Συντάγματος, δεν επέτρεπε παρά μόνο σε κατέχοντες της αλβανικής υπηκοότητας να καταλαμβάνουν τις θέσεις των θρησκευτικών αρχηγών στην Αλβανία (Dawisha, 1997:327), εγείροντας ζήτημα με την τοποθέτηση ως αρχιεπίσκοπου Αλβανίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο το 1993, του Αναστάσιου Γιαννουλάτου, Έλληνα κληρικού, ο οποίος αντιμετώπισε την αντίδραση τόσο των πολιτών όσο και της Κυβέρνησης, αφού θεωρήθηκε ότι είχε τοποθετηθεί ως εντεταλμένος για να εξελληνίσει όλη τη νότια Αλβανία και αργότερα να την προσαρτήσει η Ελλάδα, υποστηρίζοντας ότι ο προκαθήμενος της αλβανικής εκκλησίας σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1929 θα έπρεπε να έχει γεννηθεί στην Αλβανία και να είναι Αλβανός υπήκοος και για αυτό δεν γινόταν αποδεκτός από το κράτος. Ο λαός καταψήφισε την πρόταση για το Σύνταγμα και ο Αναστάσιος παρέμεινε. Στις 22 Δεκεμβρίου 2017 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Αλβανίας Ιλίρ Μέτα παραχώρησε την αλβανική ιθαγένεια στον Αρχιεπίσκοπο της Ορθόδοξης Αυτοκέφαλής Εκκλησίας της Αλβανίας, Αναστάσιο.²⁸

Το συνταγματικό κείμενο βάσει του άρθρο 4 εγγυάται το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, χωρίς διάκριση λόγω φυλής, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, εθνικής καταγωγής, μορφωτικού επιπέδου και πολιτικών πεποιθήσεων. Ενώ το κράτος φροντίζει για την προστασία των δικαιωμάτων των Αλβανών υπηκόων, αλλά και των ομογενών που κατοικούν στο εξωτερικό (άρθρο 9).

Όσον αφορά τα ζήτσημα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, είναι χαρακτηριστικό ότι, και για λόγους προσπάθειας δημιουργίας καλής εικόνας προς το εξωτερικό, η Βουλή ενέκρινε την καθιέρωση των κριτηρίων του αντίστοιχου άρθρου 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η προστασία των εθνικών μειονοτήτων και ο σεβασμός των αρχών του διεθνούς δικαίου, αποτελούν αποφασιστικά κριτήρια την αξιολόγηση και των υπό

²⁸ «Καθημερινή» 29 Δεκεμβρίου 2017, στο <https://www.kathimerini.gr/941086/gallery/epikairothta/ellada/arxiepiskopos-anastasios-o-golgo8as-gia-thn-anastash-ths-or8odo3hs-ekklhsias-sthn-alvania>

ένταξη χωρών στην Ε.Ε., σημαντική παράμετρος για την Αλβανία, η οποία επιδιώκει την ευρωπαϊκή της ολοκλήρωση. (Παπαδοπούλου, 1995: 21, 23)

Κράτος δικαίου

Η θεμελιακή αρχή της κατοχύρωσης του κράτους δικαίου, έχουν αντίκτυπο στις συνταγματικές διατάξεις που αφορούν τις σχέσεις εσωτερικού και διεθνούς δικαίου, την οργάνωση της Δικαιοσύνης και το ρόλο και τις αρμοδιότητες του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Στον αλβανικό Συνταγματικό Νόμο, βάσει του άρθρου 8, αναγνωρίζεται και γίνεται σεβαστός, κάθε παραδεκτός κανόνας και αρχή του διεθνούς δικαίου, ενώ στο άρθρο 4 αναφέρεται ότι «η Αλβανική Δημοκρατία αναγνωρίζει και εγγυάται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες του ατόμου και των εθνικών μειονοτήτων, όπως αυτά αναγνωρίζονται από διεθνή κείμενα». Ενώ στο άρθρο 24, ορίζεται ότι το Συνταγματικό Δικαστήριο εξετάζει, αυτεπάγγελα ή μετά από προσφυγή, τη συμφωνία των νόμων με τις γενικώς παραδεγμένες αρχές του διεθνούς δικαίου, καθώς και με τις διεθνείς συμφωνίες, στις οποίες η χώρα είναι συμβαλλόμενο μέρος, ωστόσο διαπιστώνεται ότι τόσο το εθιμικό, όσο και συμβατικό διεθνές δίκαιο, αποτελούν μέρος του εσωτερικού δικαίου και υπερισχύουν έναντι αντίθετης διάταξης νόμου. (Παπαδοπούλου, 1995:49, 54)

Η ύπαρξη μιας ανεξάρτητης δικαστικής εξουσίας, αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για τον αποτελεσματικό έλεγχο των κυβερνώντων και την εφαρμογή της νομιμότητας για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών. Κυρίαρχο εκτελεστικό όργανο στην Αλβανία αποτελεί το Ακυρωτικό Δικαστήριο. Υπάρχει η δυνατότητα συμμετοχής των πολιτών στην απονομή της δικαιοσύνης μέσα από διαδικασία επιλογής και προϋποθέσεων, ενώ η ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού υπόκεινται σε ένα ευρύ φάσμα ασυμβίβαστων μεταξύ των οποίων και η συμμετοχή σε πολιτικά κόμματα (Παπαδοπούλου, 1995:56). Ο πρόεδρος και οι αντιπρόεδροι του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, ο Γενικός Εισαγγελέας και οι βοηθοί διορίζονται ή ανακαλούνται από το Κοινοβούλιο, μετά από πρόταση του Προέδρου. Το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο είναι αρμόδιο για το διορισμό, την παύση, τις προαγωγές και τις μεταθέσεις των δικαστών, εισαγγελέων και ανακριτών με επικεφαλής τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ενώ αποτελείται από τον πρόεδρο του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, το Γενικό Εισαγγελέα, τον υπ. Δικαιοσύνης και 9 διακεκριμένους νομικούς που εκλέγονται για 5 χρόνια από τα μέλη του

Ακυρωτικού Δικαστηρίου και της Γενικής Εισαγγελίας σε κοινή συνεδρίαση. Τα αιρετά αυτά μέλη του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου δεν έχουν δικαίωμα άμεσης επανεκλογής. (Παπαδοπούλου, 1995:59)

Τόσο η ανάδειξη των ανώτατων δικαστικών λειτουργών, όσο και η σύνθεση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, αποτελούν επισφαλή διαδικασία για την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας απέναντι στην εκτελεστική εξουσία. Ωστόσο η εισαγωγή του θεσμού της συνταγματικής δικαιοσύνης εγκαθιδρύθηκε στην Αλβανία για πρώτη φορά μετά την κατάρρευση του χοτζαϊκού καθεστώτος. Το Συνταγματικό Δικαστήριο αποτελείται από 9 μέλη και από αυτά τα 5 εκλέγονται από τη Βουλή, ενώ τα 4 διορίζονται από τον Πρόεδρο. Πρωταρχικός σκοπός των δικαστηρίων αυτών είναι η προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών, μέσα από τον έλεγχο των πράξεων των κυβερνώντων, όπως και η διαφύλαξη της ισορροπίας μεταξύ των αρμοδιοτήτων των διαφόρων κρατικών οργάνων. (Biberaj , 2019: 166-167)

Δικαιοσύνη και ασφάλεια

Στη διάρκεια της κομμουνιστικής περιόδου το νομικό σύστημα ήταν υπό τον άμεσο έλεγχο του Κόμματος Εργασίας της Αλβανίας και η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, κατά το διάστημα της πενταετούς μεταψυχροπολεμικής περιόδου, διαμορφωνόταν σύμφωνα με τα σοβιετικά πρότυπα. Για παράδειγμα υπήρχε θανατική καταδίκη για θέματα όπως η «προπαγάνδα κατά της χώρας». Το Σύνταγμα του 1998, το πρώτο μετά την κατάρρευση του παλαιού καθεστώτος προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα με το δικαίωμα της δίκαιης δίκης.

Στην Αλβανία υπάρχει μια γενικότερη δυσφορία για την έλλειψη ασφάλειας σε όλα τα επίπεδα της καθημερινής ζωής, αφενός λόγω της ανικανότητας της Αστυνομίας να επιβάλλει την τάξη και αφετέρου λόγω της αδυναμίας του Νομικού Συστήματος να απονείμει δικαιοσύνη για σοβαρά εγκλήματα και μεγάλες οικονομικές ατασθαλίες. Πολλές φορές έχει διαπιστωθεί, ότι όταν γίνονται συλλήψεις για οποιοδήποτε παράπτωμα, οι συλληφθέντες αναφέρονται σε μέλη της Κυβέρνησης με τα οποία έχουν συνεργαστεί και στις στενές σχέσεις που έχουν με πολιτικά πρόσωπα, έτσι ώστε οι αρχές να τους αφήνουν ελεύθερους από φόβο αντιποίνων. Επίσης πολλοί φορείς αναφέρονται στη δράση τοπικών οργανώσεων του εγκλήματος και την αυξημένη ισχύ που έχουν σε περιφερειακό επίπεδο. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000: 76)

Η παντοδύναμη μυστική αστυνομία *Σιγκουρίμι* της κομμουνιστικής περιόδου, η οποία το 1991 μετονομάστηκε σε Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών,

αναδιοργανώθηκε και εκκαθαρίστηκε από τους συμπαθούντες του προηγούμενου πολιτικού καθεστώτος, καθώς υπήρχε κυρίαρχη η αντίληψη ότι ευθυνόταν για τις εγκληματικές βιαιότητες κατά την περίοδο 1991-92, πριν τη νίκη του Δημοκρατικού Κόμματος. Ο επικεφαλής της αντικαταστάθηκε από τον Μπασκίμ Γκαζίτεπέ, ακτιβιστή του Δημοκρατικού Κόμματος, από το Ντίμπερ, η γραφειοκρατία του Υπ. Εξωτ. που είχε στελεχωθεί από μέλη της μυστικής αστυνομίας επίσης εκκαθαρίστηκε με το 50% των στελεχών να απολύονται και όλοι οι πρέσβεις να αντικαθίστανται. (Biberaj , 2019: 152)

Η «αδυναμία» των διοικητικών αρχών, εντάσσεται στην αρχή για την οποία δημιουργήθηκαν αυτές. Η Αστυνομία δημιουργήθηκε βάσει του σοβιετικού μοντέλου, κεντροποιημένη, ένοπλη, στρατιωτική δύναμη, χωρίς καμία μεταβολή από τότε. Ενώ με την απουσία εγκληματικών στοιχείων στο προηγούμενο καθεστώς, οι δυνάμεις ασφάλειας επικεντρώθηκαν στην επιβολή και την επιτήρηση της κρατικής ιδεολογίας. Το 1992 η μόνη ουσιαστική αλλαγή που παρατηρήθηκε ήταν αυτή της τεράστιας μείωσης του αριθμού των στελεχών της Αστυνομίας, κατά 30%. Ενώ υπάρχουν αναφορές ακόμη και σήμερα για τη συνεργασία στελεχών της Αστυνομίας με ομάδες και άτομα του εγκλήματος, λόγω των σχέσεων τους με κρατικούς λειτουργούς. Στη νότια Αλβανία το οργανωμένο έγκλημα σχετιζόταν με πρώην μέλη της *Σιγκουρίμι*, τα οποία κατέφυγαν, μετά την κατάρρευση του καθεστώτος, στην Ελλάδα και επιδόθηκαν σε κλοπές διαβατηρίων, όπλων, αρχαιοτήτων και επιθέσεις σε αστυνομικούς σταθμούς. (Pettifer, 2000: 230)

Ακολούθησαν μεταρρυθμίσεις και στο στρατό σε μια προσπάθεια επανάκτησης του πολιτικού ελέγχου του στρατεύματος, καθώς την περίοδο που ανέλαβε το Δημοκρατικό Κόμμα υπολογίζεται ότι το 80% του προσωπικού ήταν ενεργά μέλη του Κόμματος Εργασίας της Αλβανίας και αυτό θεωρήθηκε ως απειλή για την πρωτόπειρη δημοκρατία. Ο πρόεδρος Μπερίσα και υπ. Άμυνας Σαφέτ Ζουλάλι, ήταν αποφασισμένοι να αναλάβουν τον έλεγχο του στρατού, να πάρουν δραστικά μέτρα για να δημιουργήσουν έναν επαγγελματικό αποπολιτικοποιημένο στράτευμα, που θα ήταν ικανό να υπερασπιστεί το κράτος σε περίπτωση εξωτερικής επίθεσης. Δημιουργήθηκε έτσι ένα μικρού αριθμού στράτευμα, το οποίο για πρώτη φορά συμμετείχε και σε αποστολές εκτός χώρας. Παρότι ο υπ. Άμυνας θεωρούσε τις Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας, ιδιαίτερα αξιόμαχες, ωστόσο μεταξύ των στελεχών

επικρατούσε χαμηλό ηθικό, έλλειψη πειθαρχίας και αδιαφορία εκτέλεσης καθηκόντων²⁹(Biberaj, 2019: 152).

Διαφθορά

Η διαφθορά η οποία παρατηρείται σε μεγάλο βαθμό στο δικαστικό σύστημα, όπως αναφέρεται σε έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης³⁰ της 16^{ης} Ιανουαρίου του 2014 με τίτλο «Η διαφθορά και η κρατική παρέμβαση επιβαρύνουν το δικαστικό σύστημα της Αλβανίας», παρεμποδίζει τη σωστή λειτουργία του νομικού συστήματος και υπονομεύει την εμπιστοσύνη των πολιτών στη δικαιοσύνη και στο κράτος δικαίου της χώρας. Σύμφωνα με τον εισηγητή της αναφοράς, επίτροπο της Ευρ. Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Νιλς Μουίζνιεκς, ο οποίος επισκέφτηκε την Αλβανία από τις 23-27 Σεπτεμβρίου του 2013, οι αρχές πρέπει να προβούν σε μέτρα και να εντείνουν τις προσπάθειες, έτσι ώστε όλες οι υποθέσεις διαφθοράς στο τομέα της δικαιοσύνης να ερευνηθούν επαρκώς και οι υπεύθυνοι να προσαχθούν σε δίκη. Χρειάζονται πιο αποφασιστικά μέτρα αντιμετώπισης του ζητήματος, πιο διαφανείς διαδικασίες επιλογής και αξιολόγησης των δικαστών. Προτείνεται η αποπολιτικοποίηση της δικαιοσύνης, η ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η ακεραιότητα της αλβανικής Δικαιοσύνης. Τα μέλη του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου να εκλέγονται από την πλειοψηφία του Κοινοβουλίου και να ασκείται αποφασιστικός έλεγχος για το διορισμό τους, ενώ πρέπει να αποφεύγεται η πολιτική επιρροή στους δικαστές, αλλά και η ανάμιξη του υπ. Δικαιοσύνης σε νομικά ζητήματα. Επίσης καλεί τους αρμόδιους να θεσπίσουν μέτρα για τη δημιουργία αρμόδιας επιτροπής της Βουλής, η οποία θα ελέγχει και θα συναινεί με την τοποθέτηση του εκάστοτε Γενικού Εισαγγελέα από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Παρατηρήθηκε επίσης ότι στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η Δικαιοσύνη προχωρεί με αργά βήματα, ενώ μεγάλο κενό υπάρχει στην επαρχία, σε άτομα ιδιαίτερα ευάλωτα, όπου δεν λειτουργεί αποτελεσματικά. Η αναφορά τελειώνει με το πρόβλημα της βιαιοπραγίας των αστυνομικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων και βασανιστηρίων, σύμφωνα με μεγάλο αριθμό καταγγελιών για παράβαση

²⁹ Χαρακτηριστική η περίπτωση της εξέγερσης του 1997 κατά την οποία πολλά στελέχη του στρατού πήραν το μέρος των εξεγερμένων.

³⁰ Country visit report, Corruption and political interference burden Albania's judicial system, Strasbourg 16/01/2014 στο <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/corruption-and-political-interference-burden-albania-s-judicial-system>.

καθήκοντος και καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα των νέων πολιτών και συστήνεται η εφαρμογή παρουσίας συνηγόρων και γιατρού κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας (Γιαννάκου, κ.ά. 2017:31-32).

Το Σύνταγμα

Κατά την κομμουνιστική εποχή το νομικό σύστημα ήταν υπό άμεσο έλεγχο του Κόμματος Εργασίας της Αλβανίας, ενώ τα ανθρώπινα δικαιώματα ακολουθούσαν τους κανόνες του σοβιετικού συστήματος. Ο νομικός κώδικας στην Αλβανία είχε κατασταλτικό χαρακτήρα, μη σεβόμενος τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ εγκλήματα που τιμωρούνταν με θάνατο μεταξύ όλων ήταν «η διατάραξη και η προπαγάνδα κατά του κράτους» και «οι δραστηριότητες κατά της επαναστατικής κίνησης της εργατικής τάξης». Η δίκαιη δίκη δεν υπήρχε, ελλείπει ιδιωτών δικηγόρων υπεράσπισης. Μετά την αλλαγή του καθεστώτος έγιναν σημαντικά βήματα ως προς την προστασία των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Το Σύνταγμα του 1998³¹ (άρθρο 6) προστατεύει το δικαίωμα της δίκαιης δίκης, με σημαντικό βήμα το γεγονός της επικύρωσης της Ευρωπαϊκής Συνθήκης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα το 1996. Ωστόσο, όπως διαπιστώνεται, είκοσι πέντε χρόνια μεταρρυθμίσεων δεν είναι αρκετά για να εξαφανίσουν την κληρονομιά του παρελθόντος (Bregu, 2016).

Το δεύτερο κεφάλαιο του Συντάγματος αναφέρεται στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες. Σύμφωνα με τις παγκόσμιες αρχές, τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες είναι αδιαίρετα, αναφαίρετα και απαραβίαστα, συμπεριλαμβανομένων της προσωπικής ελευθερίας και των δικαιωμάτων, της εγγύησης της ελευθερίας του λόγου, της ανεξιθρησκίας, του δικαιώματος δίκαιης δίκης, της ιδιωτικής περιουσίας, της ελευθερίας του Τύπου κ.α. Το τρίτο μέρος αναφέρεται στα πολιτικά δικαιώματα και τις ελευθερίες και το τέταρτο τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, το πέμπτο στην κοινωνική πρόνοια, την ισότιμη εκπαίδευση, τη βελτίωση της ιατρικής περίθαλψης, την απασχόληση, την ιατρική φροντίδα κ.α. και το έκτο στον Επίτροπο Διοίκησης και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Bregu, 2016).

Η Αλβανία ως μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, έχει υπογράψει την Ευρωπαϊκή Συνθήκη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και παράλληλα αναγνωρίζει και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Βάσει του Συντάγματος και

³¹ Constitution of the Republic of Albania.

του άρθρου 122, οι διεθνείς συμφωνίες που έχουν ψηφιστεί έχουν άμεση εφαρμογή και σε περίπτωση σύγκρουσης με το δίκαιο της χώρας, υπερισχύουν. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει λάβει περί τις 495 αιτήσεις οι οποίες αφορούν σε μεγάλο βαθμό θέματα μη εφαρμογής των εγχώριων αποφάσεων, όπως της δίκαιης δίκης και τους κανονισμούς για την προανακριτική διαδικασία, γεγονός που επιβεβαιώνει το σημαντικό πρόβλημα της δικαιοσύνης στην Αλβανία (Bregu, 2016).

Παρότι το Σύνταγμα κατοχυρώνει τα δικαιώματα αυτά, στην πράξη και σύμφωνα με το Παρατηρητήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ελσίνκι, υπάρχουν τεκμηριωμένα στοιχεία παράβασης της νόμιμης νομικής διαδικασίας. Συχνά παρατηρούνται καθυστερήσεις πέραν του μέγιστου χρόνου διεξαγωγής της ακροαματικής διαδικασίας, απαγόρευση στο δικαίωμα συνηγόρου και η φυσική ή ψυχολογική κακοποίηση από τις αστυνομικές αρχές. Οι παραβάσεις αυτές εντάσσονται κυρίως στην προηγούμενη εμπειρία των αστυνομικών και δικαστικών αρχών και την μη οριστική απαγκίστρωση από τις πρακτικές του παλαιού ολοκληρωτικού καθεστώ. Το πόσο έντονο είναι το πρόβλημα διαπιστώνεται από τις πάνω από 100.000 αναφορές παραπόνων που έχουν γίνει για την παράνομη χρήση βίας κατά το χρονικό διάστημα 1994-95³². Το πρόβλημα κατά την περίοδο 1992-2000 ήταν όχι μόνο η νομοθεσία, αλλά η ουσιαστική υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η εφαρμογή του νομικού πλαισίου. Πολλές υποθέσεις για βιαιοπραγίες, κυρίως κακομεταχείριση και βασανιστήρια από φύλακες των φυλακών, δεν παραπέμπονται ώστε να αποδοθεί δικαιοσύνη, γεγονός που προκαλεί ανασφάλεια και έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών για το δικαστικό σύστημα.³³

Η έλλειψη μηχανισμών προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί μεγάλη πρόκληση για το δημοκρατικό πολίτευμα της Αλβανίας. Το άρθρο 3 του Συντάγματος αναφέρει «Η ανεξαρτησία του κράτους και η ακεραιότητα της επικράτειάς του, η αξιοπρέπεια του ατόμου, τα δικαιώματα και οι ελευθερίες, η κοινωνική δικαιοσύνη, η συνταγματική τάξη, ο πλουραλισμός, η εθνική ταυτότητα και κληρονομιά, η θρησκευτική συνύπαρξη και η συνύπαρξη και κατανόηση των Αλβανών για τις μειονότητες είναι οι βάσεις αυτού του κράτους, το οποίο έχει το καθήκον του σεβασμού και προστασίας αυτών». Βάσει αυτού έγιναν πολλές τροποποιήσεις, όπως η κατάργηση της θανατικής ποινής για τις γυναίκες και για τους

³² Διεθνής Αμνηστία, 1995.

³³ Constitution of the Republic of Albania.

νέους κάτω των 18 ετών, η αποφυλάκιση με όρους και η εισαγωγή του θεσμού του συνηγόρου. Η Αλβανία για να καταφέρει να γίνει μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης³⁴, υπέγραψε το «Πρωτόκολλο 2000» για την κατάργηση της θανατικής ποινής^{35, 36}.

Διαπιστώνεται, ότι παρότι το νομικό πλαίσιο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ακολουθεί αρκετά πιστά την ευρωπαϊκή γραμμή, ωστόσο υπάρχει μεγάλο κενό μεταξύ θεωρίας και πράξης. Σύμφωνα με αναφορά της ανεξάρτητης οργάνωσης «Υπερασπιστές των Πολιτικών Δικαιωμάτων», στην Αλβανία τα ανθρώπινα δικαιώματα συνεχίζουν να παραβιάζονται. Διακρίσεις-θέσεις και πρακτικές, παρατηρούνται απέναντι σε Ρομά, Αιγύπτιους και ΛΟΑΤ κοινότητες. Ο Επίτροπος Διοίκησης και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων παρότι θεσμοθετημένος, δεν έχει μεγάλη επιρροή όταν χρειάζεται να επέμβει, ενώ η διαδεδομένη διαφθορά και ατιμωρησία συμβάλλουν στην ισχνή υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων³⁷. (Bregu, 2016)

Το 2014 η Αλβανία απέκτησε το καθεστώς του υποψήφιου κράτους στην Ε.Ε., έχοντας κάνει αρκετά βήματα εναρμόνισης με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, ωστόσο η προστασία των δικαιωμάτων γυναικών, παιδιών, Ρομά, μειονοτήτων και φυλακισμένων είναι πολύ αδύναμη ακόμη. Στη διάρκεια αυτών των ετών διαπιστώθηκε αύξηση της βίας κατά των γυναικών, ενώ δεν υπάρχει καμία κρατική μέριμνα για το ζήτημα αυτό. Τα ασφαλιστικά μέτρα καταπατούνται και ο αριθμός των δολοφονιών γυναικών παραμένει υψηλός. Η οικονομική δυσπραγία και η αργή οικονομική ανάπτυξη δυσχεραίνουν την προσπάθεια για βελτίωση της παροχής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με συνέπεια να υπάρχουν περιορισμένα αποτελέσματα. (Bregu, 2016)

Αναφορικά με την πορεία των μεταρρυθμίσεων της Αλβανίας και τη διαδικασία έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων τον Ιούνιο του 2019, το Συμβούλιο της Ευρώπης στις 29 Μαΐου 2019, συνέταξε έκθεση³⁸ η οποία αφορά την πορεία πρόοδο της ατζέντας μεταρρυθμίσεων η οποία έχει υπογραφεί. Η Αλβανία

³⁴ Η Αλβανία έγινε μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1995.

³⁵ Η τελευταία εκτέλεση πολίτη που πραγματοποιήθηκε στην Αλβανία ήταν με απαγχονισμό στις 29 Ιουνίου 1995. Ενώ η θανατική ποινή καταργήθηκε για φόνο στις 1 Οκτωβρίου 2000, διατηρήθηκε ακόμα για προδοσία και στρατιωτικά αδικήματα.

³⁶ Constitution of the Republic of Albania.

³⁷ βλ. στο Human Rights Report, 2015.

³⁸ Commission staff working document Albania 2019 Report, 25 Μαΐου 2019, Βρυξέλλες στο <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-albania-report.pdf>

συνεχίζει να εφαρμόζει τις μεταρρυθμίσεις σε κρίσιμα για την Ε.Ε. ζητήματα και το Συμβούλιο παρακολουθεί και ελέγχει τα αποτελέσματα της διαδικασίας. Σύμφωνα με την έκθεση, η οποία καλύπτει το διάστημα μεταξύ Μαρτίου 2018 και 2019, όσο αφορά τα πολιτικά κριτήρια που έχουν τεθεί σημειώνεται ότι παρότι η Αλβανία συνεχίζει να κάνει βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση, ωστόσο παρατηρείται έντονη πόλωση στο πολιτικό πεδίο. Η κοινοβουλευτική δραστηριότητα δυσχεραίνεται από το παρατεταμένο μπουκοτάζ των κομμάτων της Αντιπολίτευσης, τα οποία παραιτήθηκαν επίσης από τις κοινοβουλευτικές εκλογές του Φεβρουαρίου του 2019, ενώ δεν κατέβηκαν στις τοπικές εκλογές, οι οποίες διεξήχθησαν στις 30 Ιουνίου του 2019. Το γεγονός αυτό επηρέασε αρνητικά την εκλογική διαδικασία, καθώς και την πλειονότητα των προσπαθειών για πρόοδο.

Δημόσια Διοίκηση

Σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις στη Δημόσια Διοίκηση γίνεται μια μετριοπαθής προσπάθεια σε διάφορους τομείς, σημειώνοντας ωστόσο πρόοδο στην αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια στην παροχή δημοσίων υπηρεσιών. Παρατηρείται βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου επιβολής πολιτικής, μεγαλύτερη διαφάνεια και πάνω από όλα ενδυνάμωση της διοικητικής δυνατότητας για πιο αξιοκρατικές διαδικασίες κατά την παροχή υπηρεσιών. Η εδραίωση αυτών των επιτευγμάτων χρειάζεται να επεκταθεί έτσι ώστε να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη αποπολιτικοποίηση και επαγγελματισμός της Δημόσιας Διοίκησης.

Το νομικό σύστημα της Αλβανίας βρίσκεται σε πορεία εξέλιξης των αλλαγών. Η υλοποίηση σημαντικών και διεξοδικών νομικών μεταρρυθμίσεων συνεχίζεται εντατικά, επιδεικνύοντας μια καλή πρόοδο σε όλα τα θέματα. Οι νέοι θεσμοί για την αυτοδιοίκηση του δικαστικού σώματος, το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, το Ανώτατο Συμβούλιο της Εισαγγελίας και το Ανώτατο Συμβούλιο Διορισμού Δικαστών, αποτελεί ένα πολύ καίριο βήμα στην ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας και της εγκυρότητας της Δικαιοσύνης³⁹. Η επαναξιολόγηση όλων των δικαστών και των εισαγγελέων έχει προχωρήσει επιδεικνύοντας χειροπιαστά αποτελέσματα. Τη διαδικασία επιβλέπει η Διεθνής Ρυθμιστική Αρχή υπό την αιγίδα της Ευρ. Επιτροπής. Περισσότεροι από 140 φάκελοι έχουν εξεταστεί, από τους

³⁹Η αντιπολίτευση κατηγορεί τον Έντι Ράμα για σχέσεις με το οργανωμένο έγκλημα, παρέμβαση σε υποθέσεις της Εισαγγελίας, στο <https://www.kathimerini.gr>, άρθρο της 28 Φεβρουαρίου 2019.

οποίους οι 88 αφορούσαν απολύσεις-παραιτήσεις δικαστικών υπαλλήλων και 53 επιβεβαιώθηκαν. Οι περισσότερες υποθέσεις αφορούσαν πράξεις σχετικές με αδικαιολόγητο πλουτισμό⁴⁰. Αυτά τα συγκεκριμένα και αξιόπιστα αποτελέσματα, ενισχύουν τον τομέα και εδραιώνουν την ανεξαρτησία, την αμεροληψία, τον επαγγελματισμό και την εγκυρότητα του δικαστικού σώματος.

Ακόμη η Αλβανία, όπως αναφέρεται στην προαναφερόμενη έκθεση, έχει επιτύχει κάποια πρόοδο και στο αγώνα κατά της Διαφθοράς. Σημαντική παράμετρος ήταν υιοθέτηση του Πλαισίου Δράσης 2018-20 για την υλοποίηση εσωτερικής στρατηγικής κατά της Διαφθοράς και την τροποποίηση του νόμου για τις Δηλώσεις Ελέγχου Περιουσιακής Κατάστασης, το νόμο για τις κρατικές προμήθειες, όπως επίσης και τον Κώδικα Συμπεριφοράς των μελών του Κοινοβουλίου. Η σύσταση Ομάδας Task Force κατά της Διαφθοράς, έχει αυξήσει την ενεργοποίηση των διοικητικών ερευνών. Η άμεση πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων για τους εισαγγελείς και την αστυνομία συνεχώς βελτιώνεται. Μεγάλη πρόοδος παρατηρείται στην εντατική έρευνα για τον εντοπισμό και την παραπομπή σε ακροαματική διαδικασία μεγάλων υποθέσεων διαφθοράς. Σημαντικά αποτελέσματα προς αυτή την κατεύθυνση είχε η διαδικασία αξιολόγησης δικαστικών και η απομάκρυνση των ακατάλληλων από όλες τις βαθμίδες της Δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανόμενου και του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η ίδρυση της Ανώτατης Εισαγγελίας επέτρεψε τη σύσταση Ειδικού Σώματος κατά της Διαφθοράς και του Οργανωμένου Εγκλήματος και Ειδικού Γραφείου Ερευνών. Όταν η αξιολόγηση των υποψηφίων ολοκληρωθεί το σώμα θα συνδράμει ουσιαστικά στις διαδικασίες έρευνας και δίωξης υποθέσεων διαφθοράς. Παρόλα αυτά, όπως αναφέρει η έκθεση, η διαφθορά επικρατεί σε πολλούς τομείς και παραμένει σοβαρό θέμα⁴¹.

Ένα ακόμη θέμα στο οποίο η Αλβανία χρειάζεται να προσπαθήσει είναι ο αγώνας κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος. Οι αστυνομικές επιχειρήσεις για την καταπολέμησή του έχουν γίνει πιο εντατικές, προβαίνοντας σε μεγάλο αριθμό

⁴⁰Σε άρθρο αναφέρεται ότι ο γενικός επιθεωρητής Shkelqim Ganaaj πρόσφατα δήλωσε ότι αρκετοί δικαστές και εισαγγελείς φαίνεται να αντιμετωπίζουν προβλήματα στο να αποδείξουν ότι η απόκτηση της περιουσίας τους έγινε με νόμιμο τρόπο. Οι Εφέτες βρίσκονται στη χειρότερη κατάσταση, ανέφερε στη εφημερίδα Tirana Times.: “Διαπιστώθηκε ότι περίπου το 50% των δικαστών έχουν πρόβλημα καθώς αποκρύπτουν τα περιουσιακά τους στοιχεία, είτε μέσω ψευδών δηλώσεων είτε λόγω σύγκρουσης συμφερόντων”, στο <https://www.ethemis.gr>, 01 Αυγούστου 2018.

⁴¹ Παραδείγματα του Σαφέντ Ζουλάλι, υπ. Εθνικής Άμυνας, ο οποίος βρέθηκε αναμειγμένος σε εμπόριο όπλων στη Βοσνία, του Άρμπεν Λίνκα, μέλος του Κοινοβουλίου που καταδικάστηκε για εμπόριο καπνού και πλαστογράφηση εγγράφων και τους επικεφαλής της Interpol Αλβανίας Artan Bajraktari και της Alla Loreta ανώτερη υπάλληλο της ίδιας υπηρεσίας, οι οποίοι συνελήφθησαν για «κατάχρηση καθήκοντος» στο <http://www.nantiareport.gr>, 31 Μαρτίου 2015.

συλλήψεων, για τις οποίες γίνονται μηνύσεις και υπάρχουν και καταδίκες. Αυτό συμβαίνει διότι έχουν εντοπιστεί και αναγνωριστεί οι αρχηγοί ομάδων του οργανωμένου εγκλήματος. Η διεθνής αστυνομική συνεργασία, ειδικά με τις χώρες μέλη της Ε.Ε., έχει οδηγήσει σε μεγάλης κλίμακας επιτυχημένων αστυνομικών επιχειρήσεων. Η Αλβανία τα τελευταία χρόνια έχει να επιδείξει επισταμένη προσήλωση στην μάχη κατά της παραγωγής και της διακίνησης κάνναβης⁴². Η Αλβανία συμφώνησε στην εναέρια εποπτεία από την ιταλική *Guardia di Finanza*, συνεπικουρούμενη από την Ε.Ε. και σύμφωνα με τα στοιχεία δεν υπάρχει σχεδόν καμία καλλιέργεια κάνναβης στη χώρα⁴³. Αυτό αποδεικνύει την εντατικοποιημένη και συνεπή προσπάθεια που έγινε από τις αρχές κατά τα προηγούμενα χρόνια. Ωστόσο τονίζεται ότι η προσπάθεια αυτή χρειάζεται να συνεχιστεί, κυρίως για να εντοπιστούν τα παράνομα αποκτηθέντα χρήματα και να δεσμευτούν οι περιουσίες που προέρχονται από εγκλήματα και από αδικαιολόγητο πλουτισμό.

Τέλος όσο αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών, για τα οποία η Αλβανία έχει αναπτύξει ένα θεσμικό πλαίσιο που ακολουθεί τις κατευθύνσεις της Ε.Ε., έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για να τηρηθούν οι υποχρεώσεις σύμφωνα με τις διεθνείς νομοθεσίες. Η συνολική διεκπεραίωση των νόμων αυτών απολείπεται και χρειάζεται να εντατικοποιηθεί. Το νομικό πλαίσιο αναφορικά με τα δικαιώματα των παιδιών και της ενδοοικογενειακής βίας βελτιώθηκε καθώς ψηφίστηκε νέος νόμος για την κοινωνική στέγαση το Μάιο του 2018, για να προστατευθεί το δικαίωμα της κατοικίας των πιο ευάλωτων μελών των κοινοτήτων Ρομά και Αιγυπτίων. Επιπλέον προσπάθεια χρειάζεται να καταβληθεί στην εδραίωση του δικαιώματος περιουσίας. Ενώ σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης, το γενικό νομικό περιβάλλον συμβάλλει προς αυτή την κατεύθυνση, μολαταύτα για την εφαρμογή της χρειάζεται επιπλέον προσπάθεια.

Σε δυσάρεστη θέση βρέθηκε η Αλβανία, στις 18 Οκτωβρίου 2019, κατά τη διάρκεια της συζήτησης για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων αυτής και της Βόρειας Μακεδονίας με την Ε.Ε., καθώς η Γαλλία αρνήθηκε να στηρίξει την πρόταση, υποστηρίζοντας ότι για την Αλβανία τα προβλήματα έχουν να κάνουν με την ίδια την εσωτερική οργάνωση και κυρίως την εκτεταμένη διαφθορά από το

⁴² Αλβανία, η Κολομβία της Ευρώπης. Η Αλβανία έχει εξελιχθεί σε κέντρο παραγωγής και διακίνησης κάνναβης. Η αστυνομία είναι αδύναμη να διαχειριστεί την κατάσταση και η μάχη για την πάταξη της διακίνησης ναρκωτικών μοιάζει χαμένη. Ρεπορτάζ της DW, 4 Ιανουαρίου 2017.

⁴³ Το χωριό είναι γνωστό ως «Κολομβία των Βαλκανίων». Γιγαντιαία επιχείρηση της αλβανικής αστυνομίας για την καταστροφή των χασισοφυτειών στο Λαζαράτι Πηγή: iefimerida.gr, 17 Ιουνίου 2014.

εμπόριο ναρκωτικών. Δεν είναι τυχαίο ότι θεωρείται το μόνο ευρωπαϊκό κράτος που αντιστοιχεί στον ορισμό του ΔΝΤ για το «ναρκοκράτος», δηλαδή ένα κράτος όπου όλοι οι δημόσιοι θεσμοί έχουν διαβρωθεί από το παράνομο εμπόριο ναρκωτικών. Αυτό, άλλωστε, δείχνουν και όλες οι ποινικές υποθέσεις στελεχών όλων των κομμάτων^{44, 45}.

⁴⁴ Η «*The Independent*» με δημοσίευσμά της προσθέτει τον κρίκο της αλυσίδας που έλειπε προκειμένου να φανεί σε όλο της το μεγαλείο η διασύνδεση της κυβέρνησης του Μπερίσα, των κομματικών στελεχών με τις «πυραμίδες» και με το λαθρεμπόριο των όπλων, των ναρκωτικών και των καυσίμων, στο <https://www.tovima.gr/2008/11/24/world/klydwnizetai-to-kathestws-mperisa/> 24 Νοεμβρίου 2008.

⁴⁵ <https://www.skai.gr/news/world/neo-galliko-veto-gia-entaksi-voreias-makedonias-kai-alvanias-stin-ee>, 18 Οκτωβρίου 2019.

Κεφάλαιο τρίτο

Διαφθορά και εγκληματικότητα

Στη διάρκεια του 1991-92 η οικονομική κατάρρευση της χώρας, οδήγησε στην επικράτηση της παρανομίας και της εγκληματικότητας ιδιαίτερα στον Αυλώνα, το Δυρράχιο και τα Τίρανα. (Sherman, 2000:193) Ένας λαός, ο οποίος βρισκόταν στα πρόθυρα της εξέγερσης με έναν πόλεμο δίπλα του, δεν είχε πολλά περιθώρια για υγιή ανάπτυξη της οικονομίας, ενώ ιδιαίτερα οι νέοι ξεσπούσαν την οργή και την αγανάκτησή τους στους δρόμους. Κλοπές και βιασμοί ήταν σε καθημερινή βάση και για να προφυλαχθεί κάποιος χρειαζόταν να οπλοφορεί, καθώς δεν υπήρχε και νόμος για τον έλεγχο της οπλοφορίας και κατοχής όπλων, τα οποία μπορούσε κανείς να βρει εύκολα και φθηνά. Το 1992 έγινε προσπάθεια ελέγχου της παράνομης οπλοκατοχής, ωστόσο η διακίνησή τους στη μαύρη αγορά συνεχίστηκε. Παράλληλα εμφανίστηκαν κλοπές αμφεταμινών από νοσοκομεία, καθώς με την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος άρχισε η χρήση ναρκωτικών ουσιών από τους νέους, αλλά και τα κρούσματα βίας και τρομοκρατίας σε σχολεία, πανεπιστήμια και οι παρενοχλήσεις φοιτητριών. Οι εγκληματικές πράξεις είχαν ως στόχους κυρίως ξένους επισκέπτες, διπλωμάτες και δημοσιογράφους, οδηγώντας την κοινωνία σε αίσθημα ανασφάλειας, αλλά και αποτρέποντας τις ξένες επενδύσεις. Οι λόγοι στους οποίους αποδόθηκε αυτή η υψηλή εγκληματικότητα ήταν η φρικτή οικονομική κατάσταση, η παρατεταμένη και υψηλή ανεργία, το άνοιγμα των φυλακών μετά την πτώση του παλαιού καθεστώτος και κυρίως η αδυναμία του κράτους να επιβάλει την τάξη λόγω και της ανικανότητας της Αστυνομίας να λειτουργήσει μέσα σε ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον. (Pettifer, 2000:221-222)

Το ίδιο διάστημα το Δυρράχιο άρχισε να γίνεται σημαντικό κέντρο διακίνησης ναρκωτικών. Η αστυνομία αδυνατούσε λόγω έλλειψης κατάλληλης επαγγελματικής κατάρτισης, προσωπικού και εξοπλισμού, να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, το οποίο επιδεινωνόταν και από τη μεγάλη διαφθορά του αστυνομικού προσωπικού, που λόγω και των χαμηλών αμοιβών, συνεργαζόταν με τους ναρκεμπόρους. Η Αλβανική μαφία στήριζε το διεθνές εμπόριο ναρκωτικών και η διακίνησή τους γινόταν ανεμπόδιστα από τα αφύλακτα σύνορα, ενώ τα κέρδη ήταν τεράστια για αστυνομικά και κυβερνητικά στελέχη που δωροδοκούσαν για να την παροχή προστασίας. Η αλβανική μαφία είχε να κάνει εκτός από τα ναρκωτικά, με το λαθρεμπόριο όπλων, την πορνεία, την μαζική κλοπή αυτοκινήτων για ανταλλακτικά, δολοφονίες και απαγωγές. (Sherman, 2000:193-196) Όταν η Αλβανία έγινε μέλος της

Ιντερπόλ στις 4 Νοεμβρίου του 1991 ζήτησε τη βοήθειά της για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Με την ψήφιση του νόμου το Μάιο του '92 για τον περιορισμό δικαιωμάτων οπλοφορίας, ο οποίος επέσυρε φυλάκιση μέχρι και 15 χρόνια, μέσα σε δύο εβδομάδες παραδόθηκαν 4.000 όπλα. (Pettifer, 2000:225)

Το 1993, παρότι η αναρχία στη χώρα είχε εν μέρει αποκατασταθεί, άρχισαν να δραστηριοποιούνται ομάδες οι οποίες είχαν σχέση με τη μαφία στη νότια Ιταλία. Εντοπίστηκαν εργαστήρια επεξεργασίας ναρκωτικών, πωλήσεις όπλων τα οποία είχαν κλαπεί από στρατιωτικές μονάδες ή είχαν εισαχθεί παράνομα από την πρώην Γιουγκοσλαβία. Το λιμάνι του Δυρραχίου έγινε κέντρο διακίνησης όπλων και ναρκωτικών και η Σκόδρα κέντρο παράνομης διακίνησης πετρελαίου και ντίζελ προς το Μαυροβούνιο και τη Σερβία, μέσα από τα βουνά στα βορειοανατολικά και μέσω της λίμνης Σκόδρα, που σχετίζονταν με την παραβίαση των κυρώσεων που είχε επιβληθεί από τον ΟΗΕ στη Σερβία. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000: 75, Pettifer, 2000:23)

Η παράνομη διακίνηση και διάθεση όπλων από την Αλβανία προς το Κόσοβο και την Βόρεια Μακεδονία, ξεκίνησε κατά την περίοδο της πρώτης κυβέρνησης του Μπερίσα και συνεχίστηκε παρά την ανάπτυξη αμερικανικών στρατευμάτων στα σύνορα Αλβανίας-Βόρ. Μακεδονίας. Το 1997 δημοσίευμα της εφημερίδας *Intependent*, αλλά και ο Ιταλός εισαγγελέας αρμόδιος για θέματα μαφίας Πιέρο Λουίτζι Βίνια, υποστήριξαν ότι υπουργοί και μέλη του Δημοκρατικού Κόμματος είχαν σχέση με παράνομες δραστηριότητες και διασυνδέσεις με το αλβανικό οργανωμένο έγκλημα. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000: 88)

Από το 1997 και μετέπειτα η Αλβανία μετεξελίχθηκε σε νέο κέντρο διακίνησης ναρκωτικών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Ποσότητες ναρκωτικών αξίας 1,5 δολ. κατασχέθηκαν το Δεκέμβριο του '98 από τις αρχές της Βόρειας Μακεδονίας, ενώ έγινε προσπάθεια να τα περάσουν μέσω Ελλάδας και Αλβανίας στην Ευρώπη. Στις πόλεις Βλόρε, Φιέρ και Άγιοι Σαράντα έχουν δημιουργηθεί εργαστήρια παραγωγής κοκαΐνης και καλλιέργειας κάνναβης, ενώ τα προϊόντα μεταφέρονται μέσω των λιμανιών, από το οργανωμένο έγκλημα στην Ιταλία. Η αύξηση της παραγωγής οφείλετε στο γεγονός ότι μεγάλο μέρος του πληθυσμού αδυνατεί να βρει νόμιμες πηγές εισοδήματος, ενώ δεν υπάρχει ουσιαστικός κρατικός έλεγχος για τον τερματισμό της καλλιέργειας και της διακίνησης των ναρκωτικών. Παράλληλα η Αστυνομία αντιμετωπίζει και την αντίσταση ένοπλων χωρικών, οι οποίοι λόγω επιβίωσης συμμετέχουν στην καλλιέργεια, το εμπόριο, τη διακίνηση ναρκωτικών και τη διάθεση σκαφών, ενώ επίσης η παράνομη διακίνηση

προστατεύεται από παραστρατιωτικές ομάδες και οργανώσεις εγκλήματος, με τους Κοσοβάρους να ελέγχουν το ισχυρότερο δίκτυο διακίνησης ναρκωτικών στην Ευρώπη. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000: 81-82)

Σήμερα η αλβανική μαφία, με ισχυρές διασυνδέσεις με την ιταλική, αποτελεί κύριο διακινητή ναρκωτικών και ανθρώπων, που προέρχονται από Τουρκία και Μέση Ανατολή, ενώ στο εμπόριο ανθρώπων εμφανίζεται και διακίνηση από την Άπω Ανατολή μέσω του Κινεζικού οργανωμένου εγκλήματος. Άρθρο της εφημερίδα «Το Βήμα» στις 5 Σεπτεμβρίου 1999, αναφέρει ότι «η παραβατικότητα αυτή συντηρείται και στην Ελλάδα από την αλβανική μαφία, με εμπόρους και διακινητές έχοντας την αίσθηση του ακαταδίδωκτου, ενώ κάποιοι αναλαμβάνουν τις διαρρήξεις εξοχικών κατοικιών και άλλοι τις απαγωγές και φυλακίσεις χιλιάδων γυναικών για να τις προωθήσουν στην πορνεία». (Pettifer, 2000:231, ΙΣΤΑΜΕ, 2000: 83)

Μέσω αυτών των παράνομων δραστηριοτήτων, όπως έχει καταγγελλθεί από διάφορους φορείς, γινόταν η χρηματοδότηση του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου (ΑΣΚ) για τη συντήρηση του ένοπλου αγώνα κατά της Σερβίας (ΙΣΤΑΜΕ, 2000:83), που κατά την περίοδο του πολέμου στο Κόσοβο ο διεθνής Τύπος είχε θετική άποψη, καθώς θεωρούνταν ως εγγυητής της ασφάλειας της κοσοβαρικής μειονότητας του Κοσσυφοπεδίου (Triantaphyllou, 2000:50-51). Ωστόσο σήμερα εκκρεμούν δικαστικές υποθέσεις για συμμετοχή στο οργανωμένο έγκλημα, για ανώτατα στελέχη της κοσοβαρικής κυβέρνησης, τα οποία ήταν πρώην μέλη του ΑΣΚ, όπως ο τέως πρωθυπουργός του Κοσόβου Χασίμ Τάτσι και διώκονται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για εγκλήματα πολέμου. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000:84)

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Federal Criminal Agency της Γερμανίας, «η εθνική αλβανική μειονότητα είναι η πιο ενεργή ομάδα στη διακίνηση ηρωίνης στις δυτικές χώρες», με το 75% να διακινείται μέσω της Τουρκίας⁴⁶, ενώ η δραστηριότητα που εδράζεται στη βόρεια περιοχή της χώρας, σχετίζεται με την «φάρα των Γκέγκηδων» (Παπαδόπουλος, 1992:29) η οποία έχει άμεση σχέση και υποστηρίζει πολιτικά το Δημοκρατικό Κόμμα του Σαλί Μπερίσα⁴⁷. (ΙΣΤΑΜΕ, 2000:85)

⁴⁶ Daily News, Άγκυρα, 5 Μαρτίου 1998.

⁴⁷ Η εφημερίδα «Κόχα Γιόνε» με κύριο τίτλο «Τα φτερά του αετού πέφτουν» αναφέρεται στην εταιρεία Shqiperija («Αετός» στα ελληνικά) που είχε τα σκήπτρα στο λαθρεμπόριο όπλων, ναρκωτικών και καυσίμων και τα στελέχη της, αποδεδειγμένα, είχαν σχέσεις με τα στελέχη του Δημοκρατικού Κόμματος και της κυβέρνησης Μπερίσα, στο <https://www.tovima.gr/2008/11/24/world/klydwnizetai-to-kathestws-mperisa/> 24 Νοεμβρίου 2008.

Συμπεράσματα

Η διαδικασία μετάβασης στη δημοκρατία, μιας τόσο ιδιαίτερης και μοναδικής κοινωνίας, όπως η αλβανική, αποτελεί εξαιρετικά επίμονη και πολυσύνθετη διαδικασία, η οποία για να επιτύχει απαιτείται η συνύπαρξη πολλών και ποικίλων παραγόντων. Η έναρξη της διαδικασίας εκδημοκρατισμού βασίζεται εξολοκλήρου στην πολιτική βούληση των κυβερνώντων και του λαού, ενώ επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό, από την προηγούμενη ύπαρξη ή μη, σε οποιοδήποτε επίπεδο, έστω και ελάχιστης, δημοκρατικής μνήμης στο υποσυνείδητο των λαού. Η επιθυμία για ελευθερία και δημοκρατία προϋποθέτει την ύπαρξη ανάλογης εμπειρίας κάποιας στιγμής στο παρελθόν. Η Αλβανία ξεκίνησε την προσπάθεια προς μια πλουραλιστική και δημοκρατική κοινωνία, μετά την κατάρρευση ενός ιδιαίτερου και ιδιόμορφου κομμουνιστικού καθεστώτος, χωρίς προγενέστερη δημοκρατική παράδοση, έχοντας διαβιώσει μια μακροχρόνια οθωμανική κυριαρχία, δίχως κανένα δείγμα προσπάθειας αντίστασης προς το καθεστώς, με μια καταρρέουσα οικονομική κατάσταση και με πολύ χαμηλή εκβιομηχάνιση, κατά συνέπεια να είναι πολύ δύσκολη, η ομαλή και βραχύχρονη μετάβαση, σε μια δημοκρατικά λειτουργούσα κοινωνία.

Οι λόγοι για τους οποίους εκτιμάται ότι οφείλεται η στασιμότητα, ενδεχομένως και οπισθοδρόμηση στην πορεία εκδημοκρατισμού της Αλβανίας, συνοψίζονται παρακάτω:

1) Συγκεντρωτισμός και αυταρχισμός της πολιτειακής εξουσίας.

Κατά τη μετακομμουνιστική εποχή και περίοδο προσπάθειας εκδημοκρατισμού, η πολιτική ζωή της χώρας συνεχίζει να παρουσιάζει φαινόμενα αυταρχισμού και ανελεύθερης δημοκρατίας. Από την πρώτη περίοδο της πολυκομματικής διακυβέρνησης της χώρας από το Δημοκρατικό Κόμμα και τον πρόεδρο Σαλί Μπερίσα, ξεκίνησαν οι έντονες πολιτικές και κοινωνικές αντιδράσεις για την προφανή προσπάθεια του προέδρου να συγκεντρώσει όλες τις εξουσίες και να χειραγωγήσει τις Δυνάμεις Ασφάλειας, το Στρατό και τη Δικαιοσύνη. Η αντιπολίτευση, με επικεφαλής το Σοσιαλιστικό Κόμμα, κατηγόρησε τον πρόεδρο της Αλβανίας, για αυταρχισμό, διαφθορά και διαπλοκή με το οργανωμένο έγκλημα. Διοργάνωσε συνεχιζόμενες διαδηλώσεις, ζητώντας την παραίτησή του και την προκήρυξη εκλογών. Σήμερα, μετά από 30 χρόνια περίπου μετά, το Δημοκρατικό Κόμμα-εκείνη την εποχή κυβερνών κόμμα του Μπερίσα, βρισκόμενο σήμερα στην Αντιπολίτευση, κατηγορεί τον νυν Πρωθυπουργό Έντι Ράμα και ηγέτη του

Σοσιαλιστικού Κόμματος για συγκεντρωτισμό, διαφθορά, σχέση με το οργανωμένο έγκλημα και καθοδήγηση της δικαιοσύνης. Επιδιώκει την παραίτηση και την έξοδο του από τη χώρα. Χιλιάδες υποστηρικτές του Δημοκρατικού Κόμματος, στη διάρκεια του έτους συγκρούστηκαν με τις αστυνομικές δυνάμεις μπροστά στο κτίριο της Κυβέρνησης, προβαίνοντας σε καταστροφές κτιρίων και αυτοκινήτων, κάτι που αναβιώνει τη μνήμη ανάλογων καταστάσεων της περιόδου 1991-92.⁴⁸ Η συγκέντρωση των εξουσιών σε ένα άτομο, χωρίς τον διαχωρισμό των εξουσιών, αποτελεί «κληρονομιά» του παλαιού καθεστώτος, την οποία το νέο πολιτικό καθεστώς αδυνατεί να αποτινάξει και να οικοδομήσει μια νέα κεντρική εξουσία με σύγχρονους μηχανισμούς, η οποία θα ανταποκρίνεται και θα συμβαδίζει με τις πραγματικές ανάγκες της χώρας. Κατά συνέπεια σήμερα έχουμε την επανάληψη του ίδιου σεναρίου με την εναλλαγή ρόλων κυβέρνησης-αντιπολίτευσης. Επιπλέον το προβληματικό παρελθόν των δύο μεγαλύτερων κομμάτων και οι προσωπικές φιλοδοξίες των πολιτικών ηγετών, δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αισιοδοξίας.

2) Έλλειψη προγενέστερης δημοκρατικής παράδοσης και εμπειρίας λειτουργίας πλουραλιστικών θεσμών.

Από την πτώση του κομμουνισμού, το 1992 μέχρι σήμερα το πολιτικό κλίμα στην Αλβανία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή διαμάχη μεταξύ της εκάστοτε κυβέρνησης και αντιπολίτευσης. Η μια πλευρά κατηγορεί την άλλη για εκλογική νοθεία, για διαφθορά και διαπλοκή με το οργανωμένο έγκλημα. Μπούκοτάρουν την Κοινοβουλευτική διαδικασία πλήττοντας την αξιοπιστία του πολιτικού συστήματος. Οι κοινοβουλευτικοί αντίπαλοι αναλώνονται σε προσωπικές επιθέσεις λασπολογίας⁴⁹. Ο πολιτικός διάλογος δεν γίνεται με επιχειρήματα, αλλά με βαριές προσβολές σε προσωπικό επίπεδο⁵⁰, ενώ συχνά παρατηρούνται και βίαια επεισόδια εντός του Κοινοβουλίου.⁵¹ Σήμερα τα κόμματα της αντιπολίτευσης, μετά την μαζική παραίτηση των 62 βουλευτών τους στις 18 Φεβρουαρίου 2019, βρίσκονται εκτός Κοινοβουλίου. Δεν συμμετείχαν στις δημοτικές εκλογές απευθύνοντας στους πολίτες έκκληση για

⁴⁸ <https://www.protothema.gr/world/article/881999/tirana-sugrouseis-diadilonton-me-tin-astunomia-zitoun-tin-paraitisi-rama/>, άρθρο της 13 Απριλίου 2019.

⁴⁹ Φωτογραφίες του Έντι Ράμα να παίρνει ναρκωτικά, παρουσίασε ο Σαλί Μπερίσα, στο <https://www.reader.gr/news/diethni/294041/fotografies-toy-enti-rama-na-pairnei-narkotika-paroysiase-o-mperrisa-pics>, 26 Μαΐου 2019.

⁵⁰ Πολιτική αντιδικία Ράμα-Μπερίσα με προσωπικές επιθέσεις, στο <http://www.economy365.gr/article/110296/politiko-malliotravigma-rama-mperrisa-stin-alvaniki-voyli>, 13 Φεβρουαρίου 2019.

⁵¹ Άτομα της αντιπολίτευσης επιτέθηκαν στον Αλβανό πρωθυπουργό Έντι Ράμα με αυγά και μπογιά, στο <https://www.dw.com>, 19 Φεβρουαρίου 2019.

αποχή, ενώ δεν αναγνώρισαν την όλη διαδικασία. Παράλληλα μέσω των κλιμακούμενων μαζικών αντικυβερνητικών διαδηλώσεων απαιτούν την παραίτηση Ράμα, τη συγκρότηση μεταβατικής κυβέρνησης και τη διενέργεια πρόωρων κοινοβουλευτικών εκλογών.

Σε μια χώρα χωρίς πολυκομματική παράδοση, χωρίς σαφή έννοια του πολιτικού κόμματος ως φορέα της δημοκρατίας και με λανθασμένη αντίληψη για τη λειτουργία της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, τα νέα και άπειρα πολιτικά μέλη του νέου πολιτικού περιβάλλοντος της χώρας-σε αντιδιαστολή με το μέγεθος και τη σοβαρότητα των προβλημάτων της χώρας, αδυνατούν να ανταπεξέλθουν επαρκώς στις δύσκολες και ακραίες καταστάσεις που αντιμετωπίζει η χώρα.

3) Εφαρμογή φιλελεύθερου οικονομικού μοντέλου σε μία χώρα οικονομικά και χρηματοπιστωτικά απομονωμένη.

Στον τομέα της οικονομίας η χώρα αναγκάστηκε να ακολουθήσει ένα νέο σύστημα συσσώρευσης κεφαλαίου. Χρειάστηκε η ανατροπή της υφιστάμενης οικονομικής δομής και η εξολοκλήρου ανασυγκρότησή της με την υιοθέτηση μηχανισμών ελεύθερης αγοράς. Ήταν απαραίτητο η οικονομία να προσανατολιστεί προς την παγκόσμια αγορά και να ενταχθεί στο Διεθνή Καταμερισμό Εργασίας αναπτύσσοντας την ανταγωνιστικότητά της, την αύξηση της παραγωγικότητας και την αξιοποίηση του κεφαλαίου. Η εξέλιξη της αλβανικής οικονομίας, βάσει της στρατηγικής του νέου οικονομικού συστήματος, το οποίο αποφασίστηκε από τη διεθνή κοινότητα ότι έπρεπε να εφαρμοστεί για να καταφέρει η χώρα να διασωθεί και να εκσυγχρονιστεί, οδήγησε στη μείωση των παραγόμενων προϊόντων και στην κατάρρευση της οικονομίας της χώρας.

Το νέο οικονομικό σύστημα συνέβαλε στην οικονομική και κοινωνική ισοπέδωση της χώρας, συνεπακόλουθα οδήγησε σε μια νοσηρή μορφή οικονομικής ανάπτυξης, αυτή της παραοικονομίας, με φαινόμενα όπως οι πυραμίδες, η διαφθορά πολιτικών και δημόσιων λειτουργών⁵², ο παράνομος πλουτισμός, η μαύρη αγορά, το λαθρεμπόριο όπλων και ναρκωτικών. Η φιλελεύθερη μέθοδος αντιμετώπισης των προβλημάτων της αλβανικής οικονομίας επέβαλε οικονομικές μεταρρυθμίσεις, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της αλβανικής κοινωνίας και οι οποίες αποδείχθηκαν αναποτελεσματικές και πολύ οδυνηρές για τον αλβανικό λαό.

⁵² Αστυνομικός Διοικητής έκλεβε την ανθρωπιστική βοήθεια για τους σεισμοπαθείς, στο <https://www.liberal.gr>, 30 Νοεμβρίου 2019.

4) Γενικευμένη διαφθορά πολιτικών και πολιτειακών θεσμών.

Η «παθολογία» της διαφθοράς σύμφωνα με το Χαράλαμπο Κοντή⁵³ «είναι ένα φαινόμενο το οποίο έχει τις ρίζες του στην οθωμανική εποχή, όπου η δωροδοκία ήταν καθημερινό φαινόμενο επιβίωσης». Όπως αναφέρει «σήμερα οι πράξεις διαφθοράς έχουν γίνει πλέον βαθιά κομμάτι της αλβανικής κουλτούρας και αποτελούν κυρίαρχο παράγοντα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η σύγχρονη Αλβανία», η οποία αποτελεί απειλή για τη δημοκρατία και τους θεσμούς της. Σύμφωνα με την τελευταία έρευνα του Κέντρου Οικονομικής Έρευνας των Τιράνων-Οκτώβριος 2019, το 44,8% των συμμετεχόντων στην έρευνα δέχθηκε, στη διάρκεια του τρέχοντος έτους, πίεση για να δωροδοκήσει υπαλλήλους. Η πίεση αυτή προέρχεται από τους ίδιους τους υπαλλήλους, που θα έπρεπε να εξυπηρετούν τους πολίτες δίχως ανταλλάγματα, δήλωσε ο καθηγητής Ζεφ Πρέτσι, ένας από τους αναλυτές του Κέντρου Οικονομικής Έρευνας των Τιράνων, οποίος συμπλήρωσε πως «οι δικαστές, οι εισαγγελείς, οι υπάλληλοι των τελωνείων και των δημόσιων οικονομικών υπηρεσιών, τα πολιτικά κόμματα και οι επικεφαλής τους, εδώ και μια τετραετία, παραμένουν στις πρώτες θέσεις της διαφθοράς». Παρότι η καταπολέμηση της διαφθοράς είναι μία από τις βασικές προϋποθέσεις που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση για να δοθεί το καθεστώς το συνδεδεμένου μέλους της Ε.Ε., το πρόβλημα παραμένει έντονο και η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων είναι αναγκαία περισσότερο από ποτέ για την εξάλειψη του φαινομένου από τη δημόσια ζωή.

Ωστόσο σήμερα συνεχίζεται η σκληρή διαμάχη μεταξύ του προέδρου Ιλίρ Μέτα και του πρωθυπουργού Έντι Ράμα για τις μεταρρυθμίσεις στο δικαστικό κλάδο, με το Συνταγματικό Δικαστήριο σε αδράνεια λόγω κατηγοριών για διαφθορά των 9 από τα 10 μέλη του.

⁵³ *Η Αλβανία από την κρίση στην ανάπτυξη (1999-2008): Πτυχές της εσωτερικής πολιτικής και ευρωπαϊκής πορείας της* στο Ι. Αρμακόλας, Θ. Π. Ντόκος (επιμ.), *Από τα Βαλκάνια στη Νοτιοανατολική Ευρώπη*, εκδ. Σιδέρη, Αθήνα, 2010.

Προτάσεις-Εκτιμήσεις

Οι εξελίξεις στην Αλβανία είναι ανησυχητικές. Προϋπόθεση για την πορεία ενός κράτους προς τη δημοκρατία, είναι η συνδρομή του δικαίου και συγκεκριμένων θεσμικών μεταρρυθμίσεων, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή των αλλαγών αυτών. Ωστόσο παρότι στην Αλβανία οι μεταρρυθμίσεις έχουν θεσμοθετηθεί, εντούτοις δεν εφαρμόζονται καθολικά στην πράξη, με αποτέλεσμα τα ανθρώπινα δικαιώματα να καταπατούνται, η διαφθορά στη δημόσια διοίκηση, στον πολιτικό και δικαστικό κλάδο να μην έχει αντιμετωπιστεί. Η βαθειά οικονομική, κοινωνική και πολιτική κρίση, που εμφανίστηκε στην Αλβανία το 1997 και η οποία οδήγησε σε πρωφανή, για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, κοινωνική κινητοποίηση και ένοπλη σύγκρουση, συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Η πορεία προς τον εκδημοκρατισμό της χώρας, παραμένει δύσκολη και αργή, με συνεχιζόμενες κοινωνικές αναταραχές και ένα λαό ο οποίος χειραγωγήθηκε και συνεχίζει να χειραγωγείται από την εκάστοτε «εθνοσωτήρια» κυβέρνηση (Παπαδόπουλος, 2017: 175), διαβιώνοντας κάτω από συνθήκες στέρησης βασικών δικαιωμάτων, τα οποία προϋποθέτει μια σύγχρονη κοινωνία και μάλιστα ευρωπαϊκή, ενώ η απουσία τους εντείνει τη φτώχεια του λαού και τον εξωθεί σε φυγή από τη χώρα.

Η Αλβανία, παρότι τα χρόνια αυτά έκανε σημαντικά βήματα, όπως η σχετική ομαλοποίηση της κατάστασης, η ένταξη στο NATO, η εφαρμογή σειράς μεταρρυθμίσεων-προϋπόθεση για την ένταξη στην Ε.Ε. και η εγκαθίδρυση ομαλών σχέσεων με τις όμορες χώρες, σύμφωνα με στοιχεία διεθνών οργανισμών, συνεχίζει να είναι ένα αδύναμο κράτος, ανίκανο να κυβερνήσει αποτελεσματικά, πολωμένο πολιτικά, διεφθαρμένο και στο οποίο έχει παρεισφρήσει το έγκλημα, πλήττοντας τους δημοκρατικούς θεσμούς και παρεμποδίζοντας την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση του. Ως συνέπεια, ένας ολόκληρος λαός ταλανίζεται, στερούμενος των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού της χώρας. Ένας λαός περήφανος, ο οποίος συνεχίζει να αντιμετωπίζει καθημερινές δυσκολίες, όπως η ανεργία, η ακρίβεια, η διαφθορά και να παλεύει για τη διαβίωση και την επιβίωσή του.

Κλείνοντας εκείνο που μπορούμε να διαπιστώσουμε είναι ότι το ζήτημα του εκδημοκρατισμού, δεν επιλύεται μόνο από την υιοθέτηση κάποιων δυτικών προτύπων διακυβέρνησης και νομοθεσίας, αλλά έγκειται στην εγκατάλειψη της μέχρι πρότινος

κυρίαρχης νοοτροπίας και την ανάλογη πολιτική βούληση και αποφασιστικότητα, ώστε οι μεταρρυθμίσεις να εφαρμοστούν όσο το δυνατό πιο ολοκληρωμένα στην πράξη. Η μεγάλη πρόκληση για την Αλβανία είναι η ανανέωση της πολιτικής αντίληψης και η εφαρμογή της νομοθετικής βάσης, έτσι ώστε να προχωρήσει και να ολοκληρώσει τη διαδικασία εκδημοκρατισμού της, με την οποία συντάσσονται όλες οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Κοππά Μαριλένα (επιμ.) (2005), *30 χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής πολιτικής 1974-2004*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα.
- Αρμακόλας Ι., Ντόκος Θ. Π., (επιμ.) (2010), *Από τα Βαλκάνια στη Νοτιοανατολική Ευρώπη*, εκδ. Σιδέρη, Αθήνα.
- Γιαννάκου Μ., κ.ά. (2017), *Ελλάδα και Αλβανία, Φυγή στο Μέλλον ή επιστροφή στο Παρελθόν;*, εκδ. Σιδέρη, Αθήνα.
- Ινστ. Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών Α. Παπανδρέου (ΙΣΤΑΜΕ) (2000), Παρατηρητήριο Βαλκανίων, *Αλβανία (οικονομική κατάσταση, σχέσεις με το Ισλάμ, ναρκωτικά-όπλα κ., 2019α.)*, Αθήνα.
- Μαλκίδης Θ.(2007), *Η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία*, Πανεπιστημική Ομοσπονδία Αμερικής.
- Παπαδοπούλου, Μάρθα (1995), *Συνταγματικές μεταρρυθμίσεις στις πρώην Σοσιαλιστικές Χώρες των Βαλκανίων (Βουλγαρία, Ρουμανία, Αλβανία)*, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών (Ε.Κ.Ε.Μ.), Αθήνα.
- Παπαδόπουλος Αλέξανδρος Κ. (1994), *Ο αλβανικός Εθνικισμός και ο Οικουμενικός Ελληνισμός*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα.
- Παπασωτηρίου, Χ. (1994), *Τα Βαλκάνια μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα .

Ξενόγλωσση

- Biberaj, Elez (2019), *Albania In Transition: The Rocky Road To Democracy*, Routledge.
- Bregu, Meljana (2016), *The Protection of Human Rights in Post-Communist Albania*, University of Tirana in European Journal of Social Sciences Education and Research May-August 2016 Volume 3, Issue 3.
- *Commission staff working document Albania 2019 Report*, 25 Μαΐου 2019, Βρυξέλλες.
- *Constitution of the republic of Albania*, Text approved by referendum on 22 November 1998 and amended on 13 January 2007, Translated under the auspices of OSCE-Albania, διαθέσιμο στο www.osce.org/albania/41888

- Country visit report, *Corruption and political interference burden Albania's judicial system*, Strasbourg 16/01/2014.
- Cviic, Christopher (1991), *Remaking the Balkans*, Pinter Publishers, London.
- Dawisha, Karen (1997), *Politics, power, and the struggle for democracy in South-East Europe*, Cambridge University Press, Cambridge.
- De Waal, Clarissa (2013), *Albania: Portrait of a Country in Transition*, B. Tauris & Co. Ltd., London.
- Pettifer James, Vickers Miranda (2000), *Albania: From Anarchy to a Balkan Identity*, New York University Press, N.Y.
- Sherman, Arnold (2000), *Ο Τσακισμένος αετός των Βαλκανίων*, εκδ. Ίνδικτος, Αθήνα.
- Triantaphyllou Dimitris (2000), *The Albanian Factor*, Hellenic foundation for European and Foreign Policy, Athens.
- Wolchik Sh. L., Leftwich Curry J. (2014), *Central and East European Politics: From Communism to Democracy*, Rowman and Littlefield, 4th edition.

Διαδικτυακή

- «Σε ανοδική τροχιά η οικονομία της Αλβανίας», διαθέσιμο στο https://www.economistas.gr/diethni/7579_se-anodiki-trohia-i-albaniki-oikonomia, 8 Φεβρουαρίου 2019.
- «Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος, ο Γολγοθάς για την Ανάσταση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Αλβανία», διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/941086/gallery/epikairothta/ellada/arxiepiskopos-anastasios-o-golgo8as-gia-thn-anastash-ths-or8odo3hs-ekklhsias-sthn-alvania>
- «Country visit report, Corruption and political interference burden Albania's judicial system», Strasbourg 16/01/2014 στο <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/corruption-and-political-interference-burden-albania-s-judicial-system>.

- «Commission staff working document Albania 2019 Report», 25 Μαΐου 2019, Βρυξέλλες διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-albania-report.pdf>
- «Η αντιπολίτευση κατηγορεί τον Έντι Ράμα για σχέσεις με το οργανωμένο έγκλημα, παρέμβαση σε υποθέσεις της Εισαγγελίας», άρθρο της 28 Φεβρουαρίου 2019, διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr>
- «Διαπιστώθηκε ότι περίπου το 50% των δικαστών έχουν πρόβλημα καθώς αποκρύπτουν τα περιουσιακά τους στοιχεία, είτε μέσω ψευδών δηλώσεων είτε λόγω σύγκρουσης συμφερόντων», διαθέσιμο στο <https://www.ethemis.gr>, 01 Αυγούστου 2018.
- « Σαφέτ Ζουλάλι, υπ. Εθνικής Άμυνας, ο οποίος βρέθηκε αναμειγμένος σε εμπόριο όπλων στη Βοσνία, του Άρμπεν Λίνκα, μέλος του Κοινοβουλίου που καταδικάστηκε για εμπόριο καπνού και πλαστογράφηση εγγράφων και τους επικεφαλής της Interpol Αλβανίας Artan Bajraktari και της Alla Loreta ανώτερη υπάλληλο της ίδιας υπηρεσίας, οι οποίοι συνελήφθησαν για «κατάχρηση καθήκοντος», διαθέσιμο στο <http://www.nantiareport.gr> , 31 Μαρτίου 2015.
- «Αλβανία, η Κολομβία της Ευρώπης. Η Αλβανία έχει εξελιχθεί σε κέντρο παραγωγής και διακίνησης κάνναβης. Η αστυνομία είναι αδύναμη να διαχειριστεί την κατάσταση και η μάχη για την πάταξη της διακίνησης ναρκωτικών μοιάζει χαμένη», διαθέσιμο στο www.DW.com , 4 Ιανουαρίου 2017.
- «Το χωριό είναι γνωστό ως «Κολομβία των Βαλκανίων». Γιγαντιαία επιχείρηση της αλβανικής αστυνομίας για την καταστροφή των χασισοφυτειών στο Λαζαράτι», διαθέσιμο στο: www.iefimerida.gr, 17 Ιουνίου 2014.
- «Κλυδωνίζεται το καθεστώς Μπερίσα», διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2008/11/24/world/klydwnizetai-to-kathestws-mperisa/> 24 Νοεμβρίου 2008.

- « Νέο γαλλικό βέτο για την ένταξη βόρειας Μακεδονίας και Αλβανίας στην Ε.Ε.» διαθέσιμο στο: <https://www.skai.gr/news/world/neo-galliko-veto-gia-entaksi-voreias-makedonias-kai-alvanias-stin-ee>, 18 Οκτωβρίου 2019.
- Άρθρο της εφημερίδας «Κόχα Γιόνε» με κύριο τίτλο «Τα φτερά του αετού πέφτουν», διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2008/11/24/world/klydwnizetai-to-kathestws-mperisa/> 24 Νοεμβρίου 2008.
- «Συγκρούσεις διαδηλωτών με την Αστυνομία, ζητούν την παραίτηση Ράμα» διαθέσιμο στο: <https://www.protothema.gr/world/article/881999/tirana-sugrouseis-diadiloton-me-tin-astunomia-zitoun-tin-paraitisi-rama/> , άρθρο της 13 Απριλίου 2019.
- «Φωτογραφίες του Έντι Ράμα να παίρνει ναρκωτικά, παρουσίασε ο Σαλί Μπερίσα», διαθέσιμο στο <https://www.reader.gr/news/diethni/294041/fotografies-toy-enti-rama-na-pairnei-narkotika-paroysiase-o-mperisa-pics>, 26 Μαΐου 2019.
- «Πολιτική αντιδικία Ράμα-Μπερίσα με προσωπικές επιθέσεις», διαθέσιμο στο <http://www.economy365.gr/article/110296/politiko-malliotravigma-rama-mperisa-stin-alvaniki-voyli>, 13 Φεβρουαρίου 2019.
- «Άτομα της αντιπολίτευσης επιτέθηκαν στον Αλβανό πρωθυπουργό Έντι Ράμα με αυγά και μπογιά», διαθέσιμο στο <https://www.dw.com> 19 Φεβρουαρίου 2019.
- «Αστυνομικός Διοικητής έκλεβε την ανθρωπιστική βοήθεια για τους σεισμοπαθείς», διαθέσιμο στο <https://www.liberal.gr>, 30 Νοεμβρίου 2019.